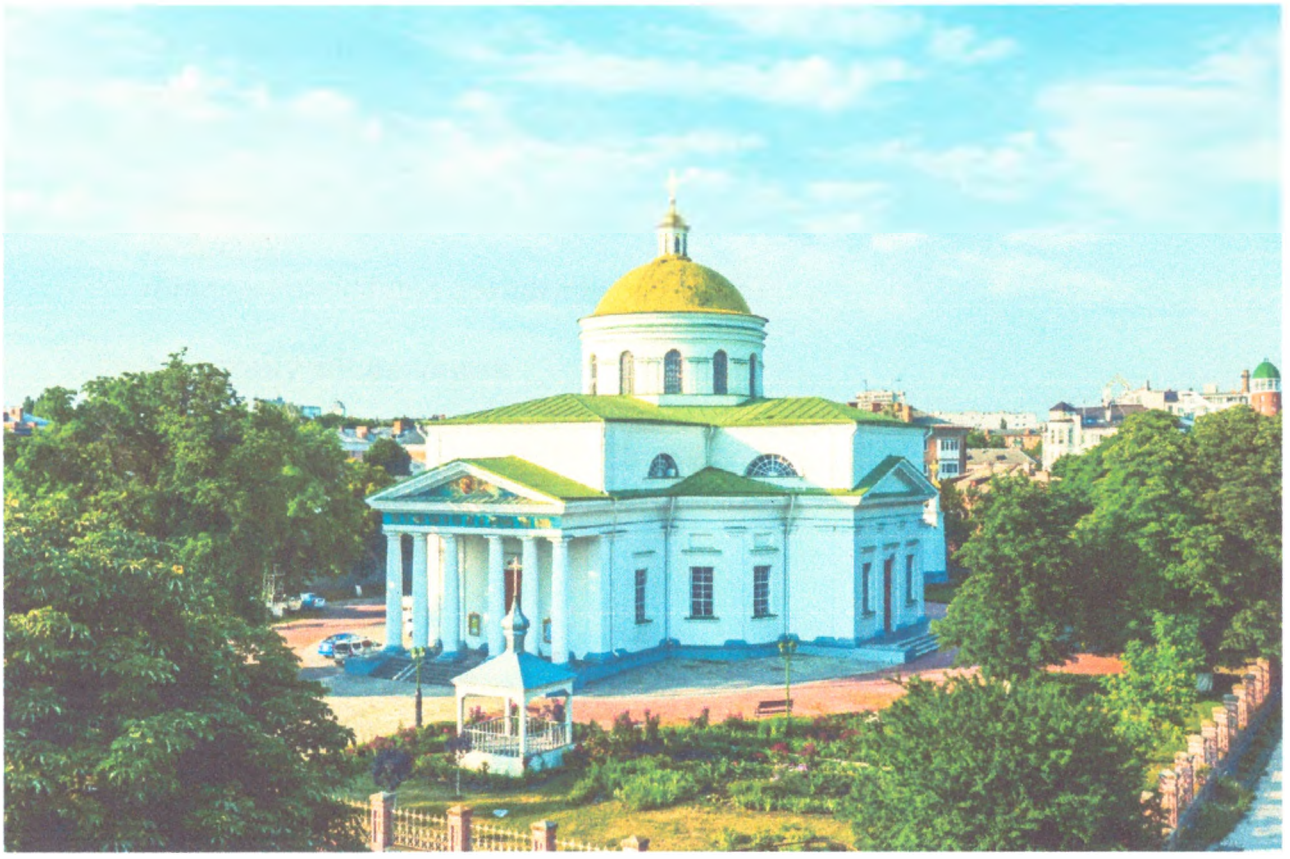
ОБЛІКОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ

пам'ятка архітектури національного значення

СОБОР НА ЧЕСТЬ ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЬОГО

Київська область, м. Біла церква,
вулиця Млинова, будинок 10 літ. А-2

м. Біла Церква – 2023

ЗМІСТ

№ з/п	Найменування	Кількість аркушів
1	2	3

Зміст 1

1. **СОБОР НА ЧЕСТЬ ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЬОГО**

1.1. **Облікова картка** 10
Додатки: -
Диплом кандидата архітектури (копія) 1

1.2. **Історична довідка** 21
Додатки: -
Диплом кандидата архітектури (копія) 1

1.3. **Акт стану збереження** 4
Додаток: -
Диплом кандидата архітектури (копія) 1

1.4. **Матеріали фотофіксації** 32

Всього: **71**

ОБЛІКОВА КАРТКА

пам'ятка архітектури національного значення

СОБОР НА ЧЕСТЬ ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЬОГО

Київська область, м. Біла церква,
вулиця Млинова, будинок 10 літ. А-2

м. Біла Церква – 2023

ОБЛІКОВА КАРТКА

І. ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ

Найменування об'єкта
Преображенський собор *(згідно з Постановою Ради міністрів Української РСР від 24 серпня 1963 р. № 970 «Про впорядкування справи обліку та охорони пам'ятників архітектури на території Української РСР»)*
Собор на честь Преображення Господнього *(рекомендована)*

Дата утворення об'єкта
1834 рік *(згідно з Постановою Ради міністрів Української РСР від 24 серпня 1963 р. № 970 Преображенський собор (згідно Постанови Ради міністрів Української РСР від 24 серпня 1963 р. № 970 «Про впорядкування справи обліку та охорони пам'ятників архітектури на території Української РСР»)*

1833-1839 роки *(рекомендована)*

Місцезнаходження:	*КОАТУУ 3210300000*
область	*Київська*
район	*Білоцерківський*
населений пункт (тип та назва)	*Місто Біла Церква*
район населеного пункту (за наявності)	-
адреса (тип та назва вулиці, номер будинку)	*вул. Млинова, будинок 10 літ. 2-А*
GPS координати	*49.79290208742178, 30.11504072660458*

Орієнтовна територія об'єкта: площа, опис меж
Територія пам'ятки S= 0,9075 га, кадастровий номер 3210300000:04:019:0100.
Територія пам'ятки обмежена новозбудованою огорожею. З півночі - проїжджа частина вул. Преображенської, зі сходу вул. Млинова, з півдня - пам'ятник Тарасу Шевченко і площа перед собором, з південного заходу і заходу житлова і адміністративна забудова по вул. Ярослава Мудрого.
Преображенський собор розташовується в межах історичного ареалу м. Біла Церква і перебуває в комплексній охоронній зоні.
Преображенський собор входить до заповідної археологічної зони, яка охоплює район колишнього дитинця давньоруського Юр'єва в межах Замкової гори та «Малого міста», територію кварталу, в межах якого розташовані Преображенський собор та Миколаївська церква, а також городище «Палієва гора» на території парку «Олександрія». Будь-яким будівельним роботам на цих територіях повинні передувати детальні археологічні дослідження.
Охоронна дошка відсутня.

***Додаються графічні матеріали**
Додаток 1. Схема розташування пам'ятки в розпланувальній структурі міста
Додаток 2. Схема розташування в межах території пам'ятки згідно планів БТІ
Додаток 3. Зони охорони пам'яток культурної спадщини. Основне креслення М1:2000. Фрагмент

Тип об'єкта (рекомендований)

☒ **споруда**
☐ комплекс
☐ визначне місце

Вид об'єкта (рекомендований)

☐ археологічний
☐ історичний
☐ монументальне мистецтво
☒ **архітектура**
☐ містобудування
☐ садово-паркове мистецтво
☐ ландшафт
☐ наука і техніка

Категорія (рекомендована)

☒ **пам'ятка національного значення**
☐ пам'ятка місцевого значення

Форма власності

☐ приватна
☒ **комунальна**
☐ державна
☐ не відомо

Власник

Білоцерківська міська рада, ЄДРПОУ 26376300,
09100, Київська обл., м. Біла Церква, вул. Ярослава Мудрого, 15,

Уповноважена(ний) власником особа (орган)

–

Користувач

–

II. ХАРАКТЕРИСТИКА ОБ'ЄКТА

Опис території, на якій знаходиться об'єкт

☒ **історичний центр**
☐ міський ландшафт
☐ сільський ландшафт
☐ індустріальний ландшафт
☐ паркова (зелена) зона
☐ сільськогосподарські землі
☐ заповідні території
☐ ліс
☐ дно водних об'єктів
☐ Інше

Роль об'єкта в навколишньому середовищі

- ☒ **об'єкт домінує / є домінантою**
- ☐ частина регулярної забудови
- ☐ видимий при безпосередньому наближенні
- ☐ вгадується (простежуються окремі елементи)
- ☐ об'єкт відмічений на місцевості (трасування тощо)
- ☐ сліди об'єкта на поверхні відсутні
- ☐ інше

Просторові характеристики об'єкта

Довжини *(макс.)*	*47,20 м*	Ширина *(макс.)*	*35,45 м*	Висота *(макс.)*	*29,20 м*

Культурна цінність об'єкта

☐	археологічна	☐ типовий	☐ рідкісний
		☐ значний	☐ унікальний
☒	**історична**	☐ типовий	☐ рідкісний
		☒ **значний**	☐ унікальний
☐	монументальне мистецтво	☐ типовий	☐ рідкісний
		☐ значний	☐ унікальний
☒	**архітектура**	☐ типовий	☐ рідкісний
		☒ **значний**	☐ унікальний
☒	**містобудування**	☐ типовий	☐ рідкісний
		☒ **значний**	☐ унікальний
☐	садово-паркове мистецтво	☐ типовий	☐ рідкісний
		☐ значний	☐ унікальний
☐	культурний ландшафт	☐ типовий	☐ рідкісний
		☐ значний	☐ унікальний
☐	наука і техніка	☐ типовий	☐ рідкісний
		☐ значний	☐ унікальний

Оцінка автентичності та цінності об'єкта з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду

Враховуючи вимоги Порядку визначення категорій пам'яток, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 452, слід визначити, що споруда ***зберегла свою автентичність*** *та* ***має*** *наступні* ***ознаки****:*

- ***безпосередньо пов'язана з життям та діяльністю*** *шляхетського графського роду Браницьких.*
- ***репрезентує шедевр творчого генія*** *інженера Вікентія Ванрезанта та архітектора Франциска Фраполлі.*
- ***є етапним твором*** *відомого єпархіального архітектора П.І. Спарро.*
- ***є витвором зниклого мистецького стилю*** *пізнього класицизму в архітектурі.*

Стислий опис характерних властивостей об'єкта, що становлять його історико-культурну цінність

Преображенський собор – культова споруда, пов'язана з релігійним життям громади в м. Біла Церква.

Пам'ятка є характерним зразком будівель стилю пізнього класицизму, відмічених високим рівнем художньої і технічної майстерності.

Преображенський собор – одна з найважливіших містобудівних домінант середмістя, яка розпланувально-просторово пов'язана з комплексом будівель і споруд Замкової горі.

1. Фасади: *капітальні стіни в межах збереженого історичного об'єму.*
2. Інтер'єри: *меморіальна дошка з білого мармуру.*

Перелік складових (для комплексу, ансамблю) - *Відсутній*

Функціональне використання

Історичні (первісні) функції	Сучасна функція	Відповідність сучасної функції вимогам охорони
☐ державно-адміністративні установи	*Культова споруда*	☐ сприяє збереженню
☐ науково-освітні установи		☒ завдає незначної шкоди
☐ культурні установи		☐ завдає значної шкоди
медичні установи		☐ потребує беззастережної зміни користувача
☐ фінансово-економічні установи		
☐ житлові		
☐ промислові та виробничі		
☐ інженерно-транспортні		
☐ фортифікаційні та військово-інженерні		
☒ **культові**		
☐ монументи		
☐ поховання та некрополі		
☐ Інше		

Перелік негативних чинників (загроз), що позначаються на об'єкті

Основними негативними чинниками є:

1) *Відсутність гідроізоляції підвальних приміщень та фундаментів пам'ятки;*
2) *Деструкція полотна вимощення по периметру пам'ятки;*
3) *Розтріскування товстошарового цементного тиньку в опоряджені фасадних площин пам'ятки.*

Рекомендований режим використання об'єкта культурної спадщини
Забезпечується:

- Збереження пам'яток та їх складових, утримання в належному технічному стані.
- Сприятливий для пам'яток гідрологічний режим, пожежна безпека, захист від динамічних навантажень та інших негативних техногенних і природних впливів.
- Санація від утилітарної дисгармонійної забудови, яка не відповідає функціональному призначенню пам'яток та негативно впливає на їх візуальне сприйняття.

Забороняється:

- Будь-яка містобудівна діяльність, яка негативно впливає на стан пам'яток.

- Прокладання комунікацій, інженерних мереж, які порушують підземні частини пам'яток або гідрологічний режим території, встановлення повітряних ліній електромереж.

- Нове будівництво, земляні роботи, не пов'язані з реставрацією та реабілітацією пам'яток, прокладенням чи реконструкцією інженерних мереж, необхідних для функціонування пам'яток.

- Розміщення зовнішньої реклами та малих архітектурних форм, що заважають огляду пам'яток.

Дозволяється:

- Проведення ремонтно-реставраційних та реабілітаційних робіт на пам'ятках, які виконуються відповідно до вимог чинного законодавства, державних стандартів, норм та правил.

- Проведення поточних ремонтів на пам'ятках.

- Санація території пам'яток від малоцінної утилітарної забудови.

- Реконструкція інших будівель і споруд, розташованих на території пам'яток, без збільшення їх висотних параметрів та габаритів в плані, а також компенсаційне будівництво замість знесених малоцінних та дисгармонійних будівель у рамках проєкту регенерації території пам'яток.

- Проведення робіт з благоустрою, упорядження та озеленення території.

- Догляд за зеленими насадженнями, заміна або регулювання крон дерев, що перекривають види на пам'ятку.

- Реконструкція й будівництво необхідних для експлуатації пам'яток інженерних мереж

Джерела та література

1. ***Біла Церква***. Шлях крізь віки. Біла Церква: Буква. 1994.
2. ***Памятники*** градостроительства и архитектуры Украинской ССР : ил. справ.-кат. : в 4 т. / Гос. ком. Укр. ССР по делам стр-ва, Укр. спец. науч.-реставрац. проект. ин-т, Науч.-исслед. ин-т теории, истории и перспектив. проблем совет. архитектуры ; гл. редкол.: Л. Н. Жариков (гл. ред.) [и др.]. - Киев : Будівельник, 1983 - 1986. – . – Т. 1 : Киев. Киевская область / авт. коллектив: А. А. Артемов [и др.] ; редкол. т.: Ю. С. Асеев (отв. ред.) [и др.]. 1983. С. 128
3. ***Стародуб О., Чернецький Є., Бондар А., Ярмола О.*** Будівельна історія Білої Церкви XI-XXI століть. Біла Церква: Видавництво Пшонківський О. В. 2017. –.–
   Т. 1. Від середньовічного граду до сучасного міста. 2017
   Т. 2. Сучасне місто: розбудова. 2017
4. ***Стародуб О. В.*** Короткий нарис історії м. Біла Церква // Наукові за-писки Білоцерківського краєзнавчого музею. Вип. 1. Біла Церква. 1995.
5. ***Федотов В. М.*** Біла Церква: нотатки архітектора міста. Біла Церква. 1998.

ПІДПИСИ

Розробник:

Директор
ТОВ «Реставраційно-
технологічний центр» Аліса СВЯТИНА

Магістр мистецтвознавства,
кандидат архітектури Анатолій ІЗОТОВ

Посадова особа органу охорони культурної спадщини, повноваження якого поширюється на територію розміщення відповідного об'єкта

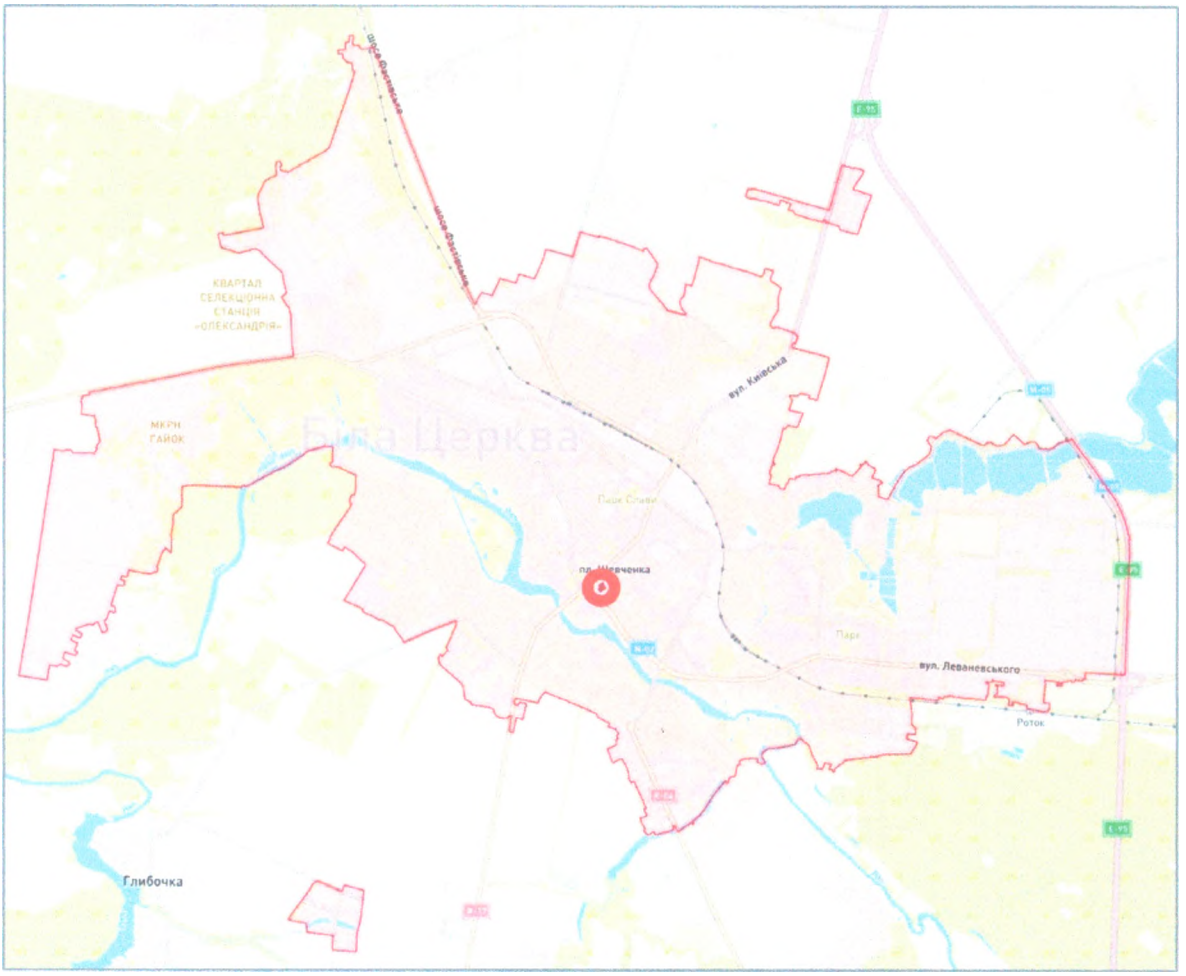
Директор
Департаменту культури та туризму
Київської обласної державної адміністрації Анна КУЦЕНКО

Дата складання

28 листопада 2023 р.

Додаток 1

Схема розташування пам'ятки в розпланувальній структурі міста

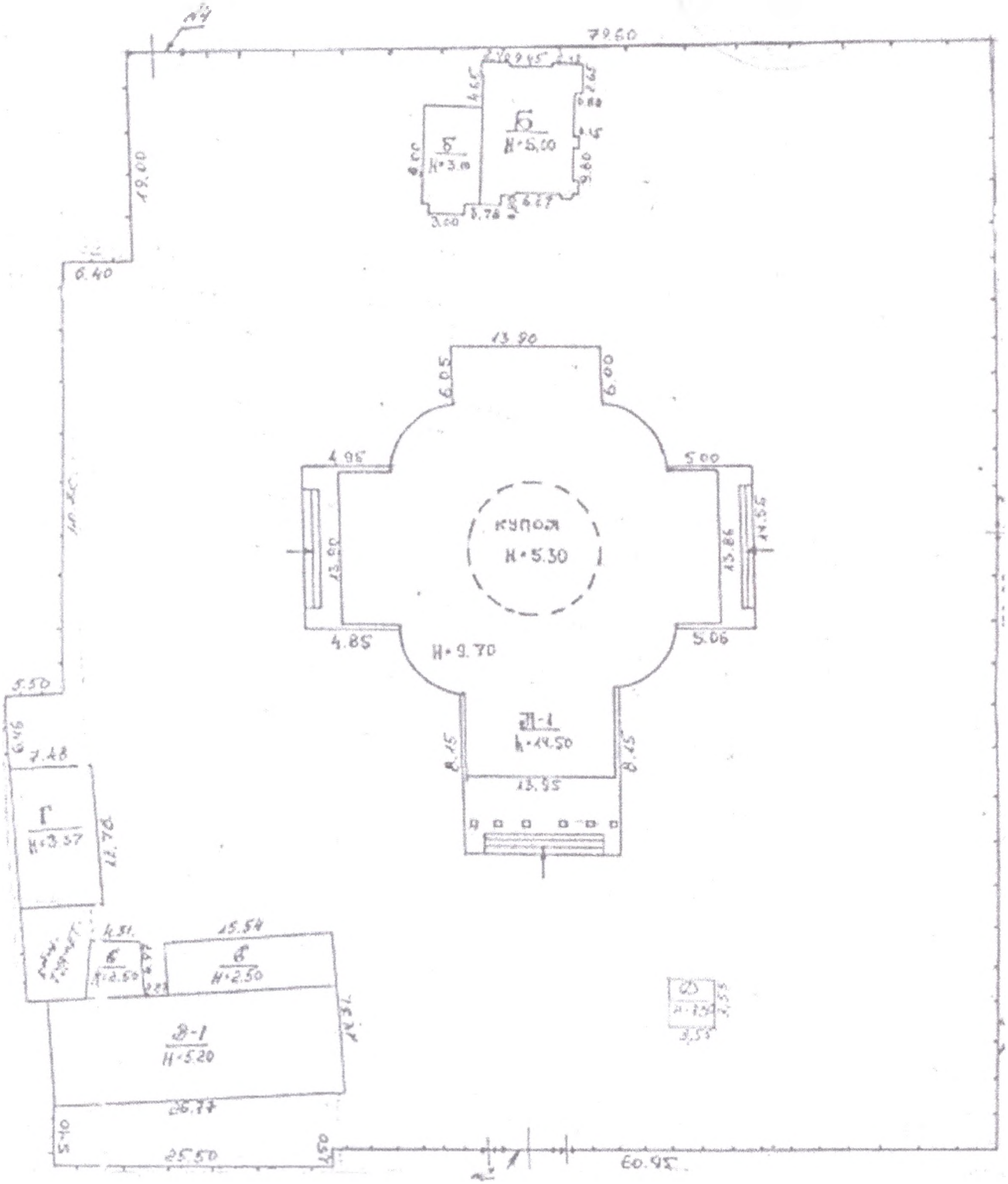

Експлікація

Об'єкт дослідження

Додаток 2

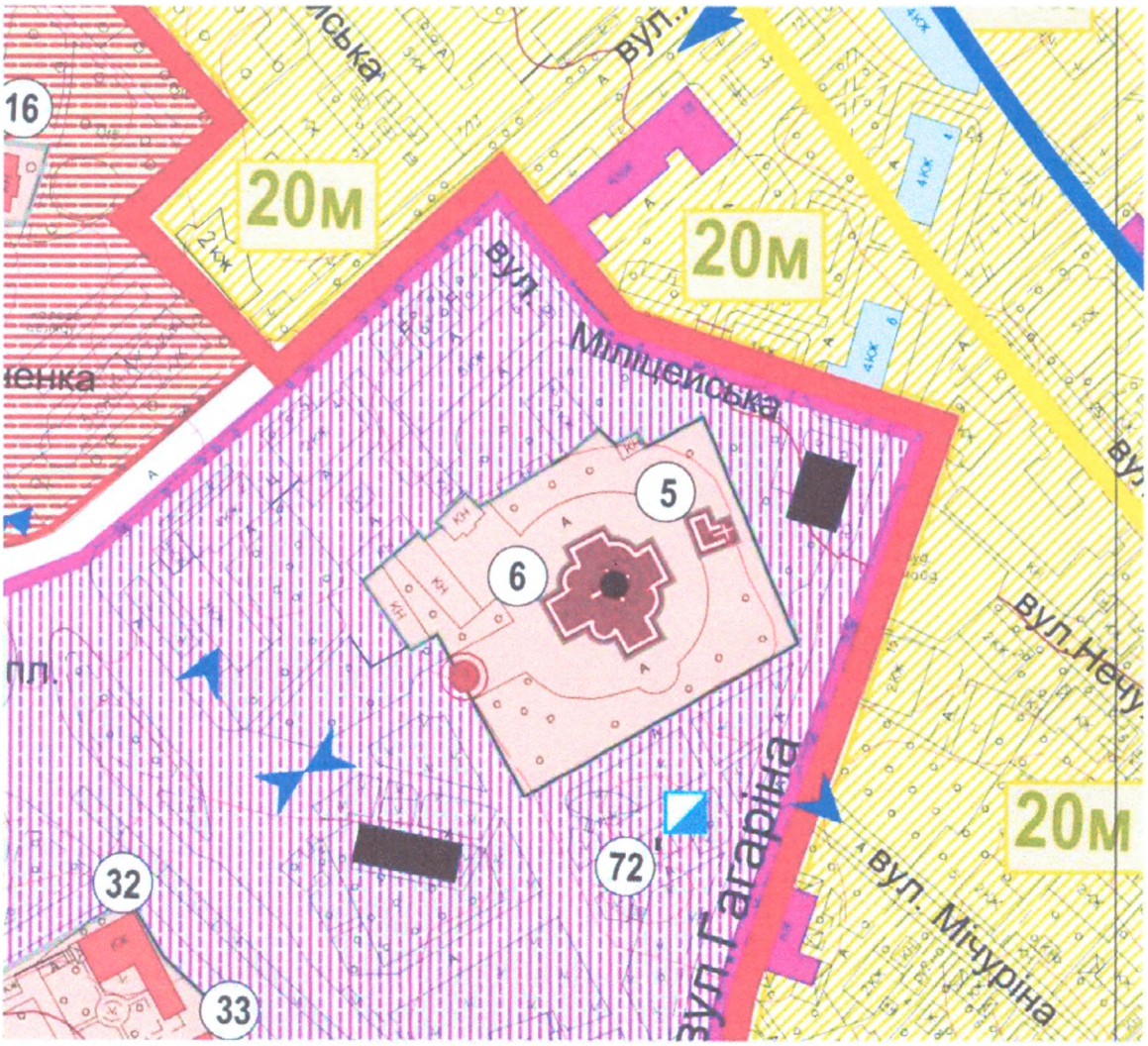
Схема розташування в межах території пам'ятки згідно планів БТІ

Додаток 3

Зони охорони пам'яток культурної спадщини. Основне креслення М1:2000. Фрагмент

Схема 2 зони охорони пам'яток культурної спадщини
М 1:2 000

Умовні позначення:

- Пам'ятки архітектури та містобудування національного значення
- Пам'ятки архітектури та містобудування місцевого значення
- Пам'ятки архітектури національного значення "Спасо-Преображенський собор"
- Території пам'яток культурної спадщини (крім пам'яток археології)
- Межі історичних ареалів
- Рядові історичні будівлі та споруди
- Комплексна охоронна зона пам'яток культурної спадщини
- Зона регулювання забудови з гранично допустимою висотою забудови 20 м
- Охоронні зони пам'яток культурної спадщини
- Охоронні зони пам'яток археології
- Межі територій пам'яток археології

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

ДИПЛОМ
КАНДИДАТА НАУК

ДК №049100

видано

Ізотову
Анатолію Олександровичу

Рішення президії Вищої атестаційної комісії України від *12 листопада 2008* року (протокол № *28-08/8*)

м. Київ

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

Рішенням спеціалізованої вченої ради
Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури Міністерства культури і туризму України
на підставі прилюдного захисту дисертації

Ізотову
Анатолію Олександровичу
присуджено науковий ступінь

КАНДИДАТА
архітектури
зі спеціальності
теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

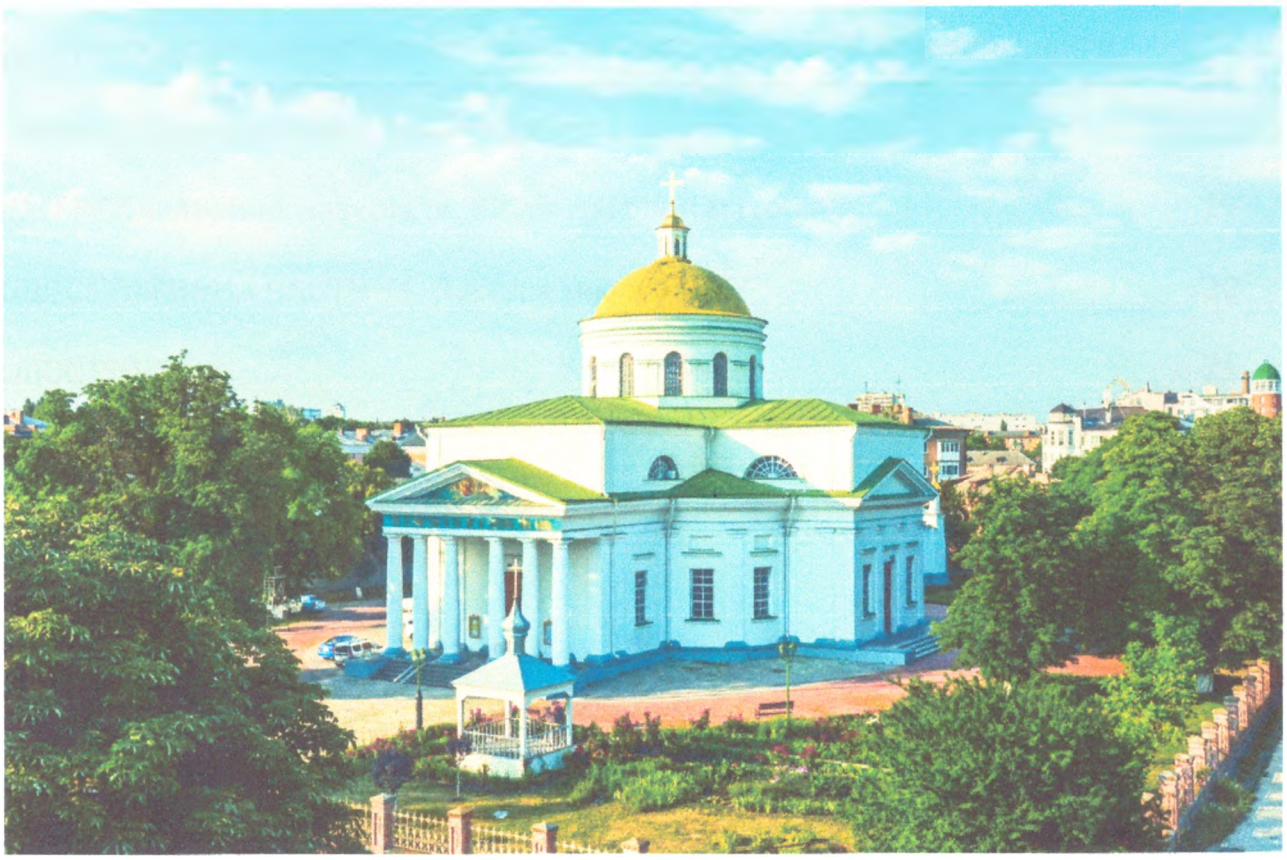
Голова спеціалізованої вченої ради

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

ДК №049100

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

пам'ятка архітектури національного значення

СОБОР НА ЧЕСТЬ ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЬОГО

Київська область, м. Біла церква,
вулиця Млинова, будинок 10 літ. А-2

м. Біла Церква – 2023

ЗМІСТ

ЗМІСТ 14

ТЕКСТОВА ЧАСТИНА 15

Загальні дані 15

Дані історико-архівних та бібліографічних досліджень, архітектурних, інженерних та містобудівних вишукувань 16

Інформація про автентичність об'єкта, його цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду 18

ДЖЕРЕЛА. Архівні матеріали. Бібліографічні матеріали 19

ІЛЮСТРАТИВНА ЧАСТИНА. Перелік ілюстрацій 20

ІЛЮСТРАЦІЇ 21

Диплом кандидата архітектури (копія) 34

ТЕКСТОВА ЧАСТИНА

Загальні дані

Дана історична довідка складена в рамках розробки облікової документації на Собор на честь Преображення Господнього з метою подальшого його включення у встановленому законодавством порядку до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Згідно з постановою Ради міністрів Української РСР від 24 серпня 1963 р. № 970 Про впорядкування справи обліку та охорони пам'ятників архітектури на території Української РСР споруду було взято на держаний облік як пам'ятку архітектури національного значення – «Преображенський собор», 1834 рік, охоронний номер 42.

Споруда, яка досліджується, розташований за адресою: Київська область, м. Біла церква, вулиця Млинова, будинок 10 літ. А-2.

Дані історико-архівних та бібліографічних досліджень, архітектурних, інженерних та містобудівних вишукувань*

1774 рік. Уряд Польщі віддав Білу Церкву графу-католику Ксаверію Браницькому, у володінні якого місто залишилося і після включення у 1790-х роках до складу Російської імперії.

Кінець XVIII – початок XIX століть. Коштом Браницьких на західній околиці міста було створено дендрологічний парк «Олександрія», названий на честь дружини графа Ксаверія – Олександри Браницької, племінниці князя Григорія Потьомкіна, уродженої Енгельгардт, якій і завдячує своєю появою собор на честь Преображення Господнього.

Графиня Олександра Браницька (1754-1838), удова першого графа і володаря міста з роду Браницьких Франциска-Ксаверія дала обітницю: збудувати у своїх маєтках дванадцять православних храмів. Для цього вона придбала для них все необхідне церковне начиння. Виконання цієї обітниці розпочалося вже на схилі життя графині і тому вона зазначила в своєму заповіті, що її спадкоємці мусять довести справу до кінця: «*Начатые уже или предположенные к постройке в имениях ее храмы Божии, если Всевышний Господь не благословит ей окончить за жизнь свою, то просит сына ее гр. Владислава Ксавериевича довершить согласно ее предположениям, употребляя для сего потребную сумму из капиталов ее, находящихся в Одесском комерческом банке*». Обітницю графині Олександри не було виконано до кінця, Браницькі збудували, чи брали участь у будівництві, лише десяти храмів, але Біла Церква має завдячувати їй обома своїми, нині наявними, церквами: Преображення Господнього та Марії Магдалини.

1833 – 1 серпня 1839 роки. Будівництво собору за проєктом одеського кафедрального собору, розробленого інженером Вікентієм Ванрезантом та архітектором Франциско Фраполлі у 1825 році.

В стінах собору на честь Преображення Господнього спочила і сама Олександра Браницька.

24 вересня 1839 року. Освячення собору.

Після смерті графині Олександри Василівни, її син відмовився побудувати дзвіницю собору. Тому дзвіниця собору на честь Преображення Господнього була побудована значно пізніше за проектом єпархіального архітектора П.І. Спарро. До складу комісії по будівництву дзвіниці, як економського архітектора, було включено Я.Л. Вольмана.

Вересень 1866 року. Дзвіниці «*вчерне окончена*». На будівництво витратили 9800 рублів, а ще 2200 рублів необхідно було витратити на оздоблення.

1879 рік. Проведення ремонтних робіт по дерев'яних конструкціях храму на суму 3118,32 рублів.

1884-1887 роки. Замість одинарних, у соборі встановлюються подвійні вікна та двері.

1902 рік. У соборі встановлено чотири печі для обігріву та побудовано внутрішній дерев'яний тамбур.

Після 1917 року. Знищено поховання Олександри Браницької.

1930 рік. Спроба закрити собор і передати приміщення для використання його під театр, проте служба Божа відправлялася в соборі до 1933 року.

1933 рік. Споруду передано Державному міському архіву.

1941 рік. В собор влучила бомба. Склепіння було зруйноване і виникла пожежа.

Під час окупації Білої Церкви собор намагалися відремонтувати. На службах у Миколаївському храмі збирали кошти на ремонт собору.

19 грудня 1945 року. В акті обстеження собору значилось, що «*Разрушена колокольня, в храме осыпалась внутри вся штукатурка, сгорели кровля и иконостас начала XIX века, вся настенная живопись и лепные украшения. Результат военных действий 1941 г.*».

У повоєнні роки собор на деякий час повернули православній громаді.

1950-і роки. Постало питання про реставрацію пошкодженої в роки війни дзвіниці, але влада наказала її знести (що було зроблено за одну ніч), щоб оновлена споруда не приваблювала людей до храму.

1956 рік. Собор на честь Преображення Господнього відремонтували.

1960-ті роки. Розібрано дзвіницю, не зважаючи на прохання мешканців міста зберегти пам'ятку архітектури.

24 серпня 1963 року. Собор отримує статус пам'ятки архітектури і береться під охорону держави.

1964 рік. Собор використовувався релігійною громадою для богослужінь. Тоді перекриття над підвальним приміщенням було в аварійному стані, для ремонту якого необхідно було 90 тис. руб.

1967 рік. За рахунок орендарів були проведені ремонтні роботи по собору вартістю 7900 руб.

1968 рік. Споруда собору належала Білоцерківському добровільному товариству «Спартак».

1973 рік. Проведено реставраційні роботи за проектом архітектора Граужиса О.А. для пристосування споруди храму під спортивний зал.

1983 рік. Споруду собору орендував Білоцерківське ДСТ «Авангард» для влаштування боксерської зали.

1989 рік. Собор повернуто віруючим та стає парафіяльним для всієї лівобічної частини міста.

1994 рік. Собор на честь Преображення Господнього стає кафедральним собором новоутвореної Білоцерківсько-Богуславської єпархії Української Православної Церкви Московського Патріархату. Почалася реставрація та відновлення інтер'єру храму.

1998 рік. Відтворено шестиколонний портик на західному фасаді храму. Відтворені хори. Іконописцем, з міста Вороніж, Андрієм Верхотіним для іконостасу написані ікони у давньоруському стилі.

Квітень 2023 року. Мешканцями міста Біла Церква та прихожанами Православної церкви України організовано ряд мітингів з вимогою повернути культову споруду у власність громади.

27 квітня 2023 року. Білоцерківська міська рада ухвалила рішення про вилучення з користування культових споруд: Преображенського кафедрального собору та Микільський храм.

29 червня 2023 року. За рішенням Білоцерківської міської ради Преображенський кафедральний собор та Микільський храм було передано в користування єпархії ПЦУ.

Листопад 2023 року. Собор функціонує за первісним призначенням.

Інформація про автентичність об'єкта, його цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду

Преображенський собор – культова споруда, пов'язана з релігійним життям громади в м. Біла Церква.

Пам'ятка є характерним зразком будівель стилю пізнього класицизму, відмічених високим рівнем художньої і технічної майстерності.

Преображенський собор – одна з найважливіших містобудівних домінант середмістя, яка розпланувально-просторово пов'язана з комплексом будівель і споруд Замкової горі.

- ***Фасади:*** *капітальні стіни в межах збереженого історичного об'єму.*
- ***Інтер'єри:*** *меморіальна дошка з білого мармуру.*

Беручи до уваги викладене, а також критерії Порядку визначення категорій пам'яток, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 452, Собор на честь Преображення Господнього **зберіг свою автентичність** та **має** наступні **ознаки**:

- ***безпосередньо пов'язаний з життям та діяльністю*** *шляхетського графського роду Браницьких.*
- ***репрезентує шедевр творчого генія*** *інженера Вікентія Ванрезанта та архітектора Франциска Фраполлі.*
- ***є етапним твором*** *відомого єпархіального архітектора П.І. Спарро.*
- ***є витвором зниклого мистецького стилю*** *пізнього класицизму в архітектурі.*

Директор ТОВ «Реставраційно-технологічний центр» Аліса СВЯТИНА

Магістр мистецтвознавства, кандидат архітектури Анатолій ІЗОТОВ

ДЖЕРЕЛА

Архівні матеріали

Центральний державний історичний архів (Київ)

1. ***Ф. 121***, Оп. 876, Спр. 151.
2. ***Ф. 127***, Оп. 834, Спр. 356, Арк. 1, 51 – 52.
3. ***Ф. 127***, Оп. 856, Спр. 250.
4. ***Ф. 442***, Оп. 563, Спр. 13. (1879).
5. ***Ф. 1396***, Оп. 1, Спр. 83.

Державний архів Київської області

6. ***Ф. 1***, Оп. 238, Спр. 293 (1902).
7. ***Ф. 5418***, Оп. 1.- спр. 10 (1947).
8. ***Ф. 5418***, Оп. І.-спр. 190 (1964).
9. ***Ф. 5418***, Оп. 1, Спр. 293 (1967).
10. ***Ф. 5418***, Оп. 1, Спр. 339 (1968).

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України

11. ***Ф.5***, Оп. 3, Спр. 1929. Арк. 18 – 19.

Бібліографічні матеріали

12. ***Біла Церква***. Шлях крізь віки. Біла Церква: Буква. 1994.
13. ***Материалы*** обследования памятников архитектуры Киевской области в 1952 г. [Изоматериал] : чертежи, синька, калька / Респ. спец. науч.-реставрац. произв. мастерские, науч.-исслед. и проект. сектор ; начальник сектора Г. И. Говденко ; рук. группы В. В. Пурм ; обмер: Сикорский, Штолько. - [Б. м.: [б. в.], 1952. - 9 л. : черт. (синька) + 3 л.: черт. (калька)
14. ***Памятники*** градостроительства и архитектуры Украинской ССР : ил. справ.-кат. : в 4 т. / Гос. ком. Укр. ССР по делам стр-ва, Укр. спец. науч.-реставрац. проект. ин-т, Науч.-исслед. ин-т теории, истории и перспектив. проблем совет. архитектуры ; гл. редкол.: Л. Н. Жариков (гл. ред.) [и др.]. - Киев : Будівельник, 1983 - 1986. – . –
Т. 1 : Киев. Киевская область / авт. коллектив: А. А. Артемов [и др.] ; редкол. т.: Ю. С. Асеев (отв. ред.) [и др.]. 1983. С. 128.
15. ***Перерва В***. Графи Браницькі: підприємці та меценати. Біла Церква. 2010. С. 79 – 81.
16. ***Перерва В***. Преображенський кафедральний собор у місті Біла Церква. Біла Церква, 2004.
17. ***Свод памятников*** истории и культуры народов СССР по Киевской области. КиевВНИИТАГ. 1990 [ДНАББ ім. В.Г. Заболотного]
18. ***Срібняк М.Л., Федотов В.М.*** Біла Церква. Київ. 1966.
19. ***Стародуб О.*** Архітектори та будівельники Білої Церкви (кінець ХУІІІ – початок ХХ ст.) // Білоцерківський біографічний словник. Матеріали. Біла Церква. 2012.
20. ***Стародуб О. В.*** Короткий нарис історії м. Біла Церква // Наукові за-писки Білоцерківського краєзнавчого музею. Вип. 1. Біла Церква. 1995.
21. ***Стародуб О., Чернецький Є., Бондар А., Ярмола О.*** Будівельна історія Білої Церкви XI-XXI століть. Біла Церква: Видавництво Пшонківський О. В. 2017. –.–
Т. 1. Від середньовічного граду до сучасного міста. 2017.
Т. 2. Сучасне місто: розбудова. 2017.
22. ***Федотов В. М.*** Біла Церква: нотатки архітектора міста. Біла Церква. 1998.
23. ***Чернецький Є.*** Білоцерківщина: церква Преображення Господнього в м. Білій Церкві (1833-1917) // Християнське буття України. Біла Церква, 2001.
24. ***Церкви, сооруженные А.В. Браницкой*** // Киевские губернские ведомости. 1855. № 4. Часть неофициальная.

ІЛЮСТРАТИВНА ЧАСТИНА

Перелік ілюстрацій

Рис. 1. Портрет Олександри Браницької. Художник Йосип Марія Грассі. 1793 рік
Рис. 2. Видъ соборной церкви въ Одессѣ.
Рис. 3. Видъ соборной церкви въ Одессѣ.
Рис. 4. Планъ околицъ мѣстечка Бѣлая Церковь Васильковскаго уѣзда. 1835. Фрагмент
Рис. 5. Викопіювання з плану міста Біла Церква за 1916 (?)
Рис. 6. Поштівка. Початок ХХ століття (?)
Рис. 7. Собор на честь Преображення Господнього. Фото. 4 вересня 1941
Рис. 8. Собор на честь Преображення Господнього. Фото. 1950-і роки (?)
Рис. 9. Собор на честь Преображення Господнього. Фото.1955 рік
Рис. 10. Собор на честь Преображення Господнього. Фото. 1960-і роки (?)
Рис. 11. Преображенський собор. План 1-го ярусу [***Джерело***: Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР]
Рис. 12. Соборна садиба у м. Біла Церква [Київська область]: ситуац. план [Изоматериал]: креслення, масштаб 1:500, ватман. – [Б. м.: [б. в.], 19--]. – 1 арк.; 21х29 см [ДНАББ імені В. Г. Заболотного]
Рис. 13. Спортивна зала в інтер'єрі Преображенського собору. 1960 роки. Фото з відкритих джерел
Рис. 14. Спасо-Преображенський собор (1833-1839 рр.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської обл.: фрагмент фасаду [ДНАББ ім. В.Г.Заболтного. Фотонегатив / КиївНДІТІ Держбуду СРСР; фот. М. О. Грицай. - [Київ : б. в.] 1965. – 1 плівка ; 6х9 см]
Рис. 15. Спасо-Преображенський собор (1833-1839 рр.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської обл.: вид частини фасаду з апсидою [ДНАББ ім. В.Г.Заболтного. Фотонегатив / КиївНДІТІ Держбуду СРСР ; фот. М. С. Сопоцько. [Київ : б. в.], 1971. – 1 плівка; 6х6 см]
Рис. 16. Загальний вигляд собору. Фото Аліси Святини. 2023 рік

Рис. 1. Портрет Олександри Браницької. Художник Йосип Марія Грассі. 1793 рік

Рис. 2. Видъ соборной церкви въ Одессѣ.

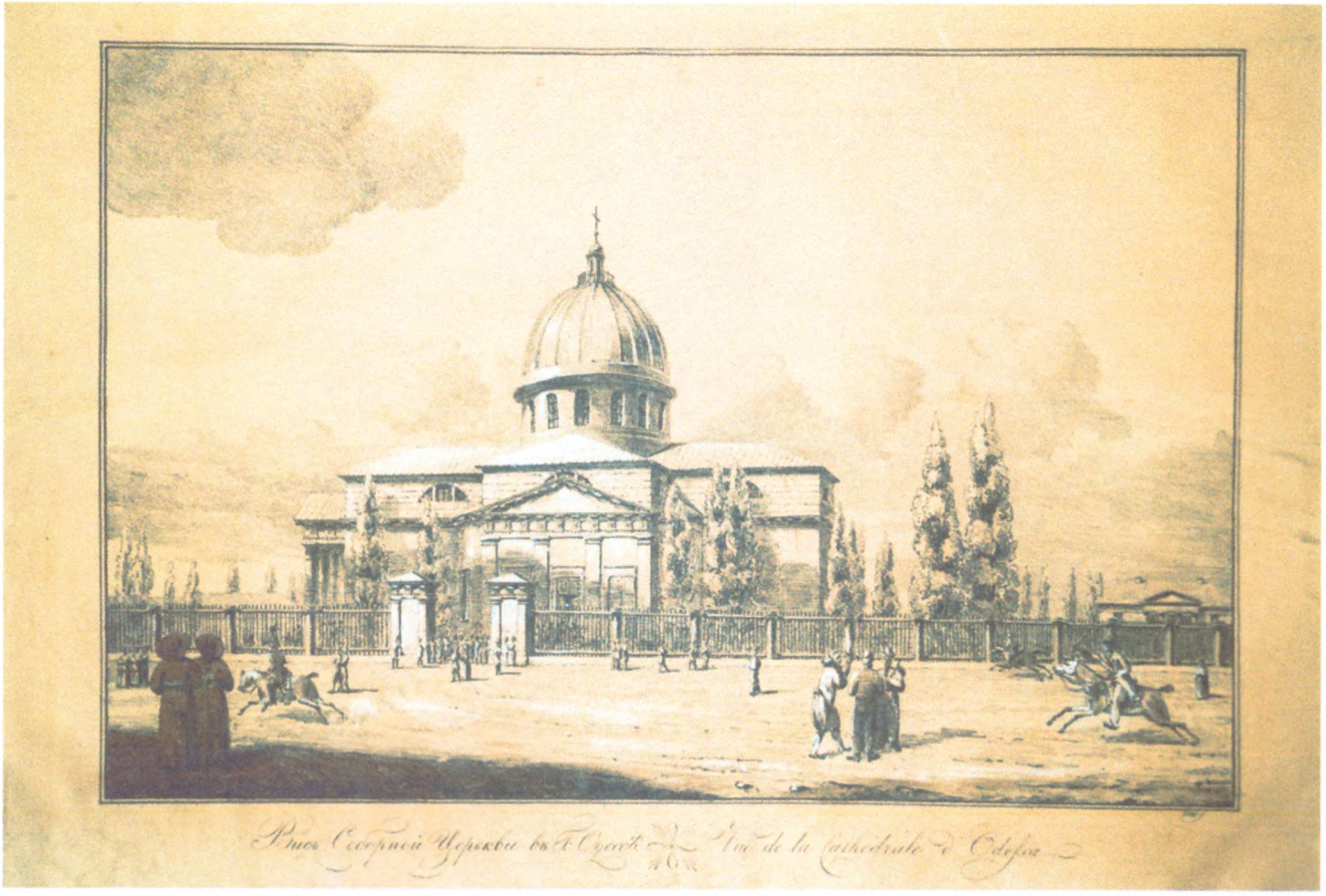

Рис. 3. Видъ соборной церкви въ Одессѣ.

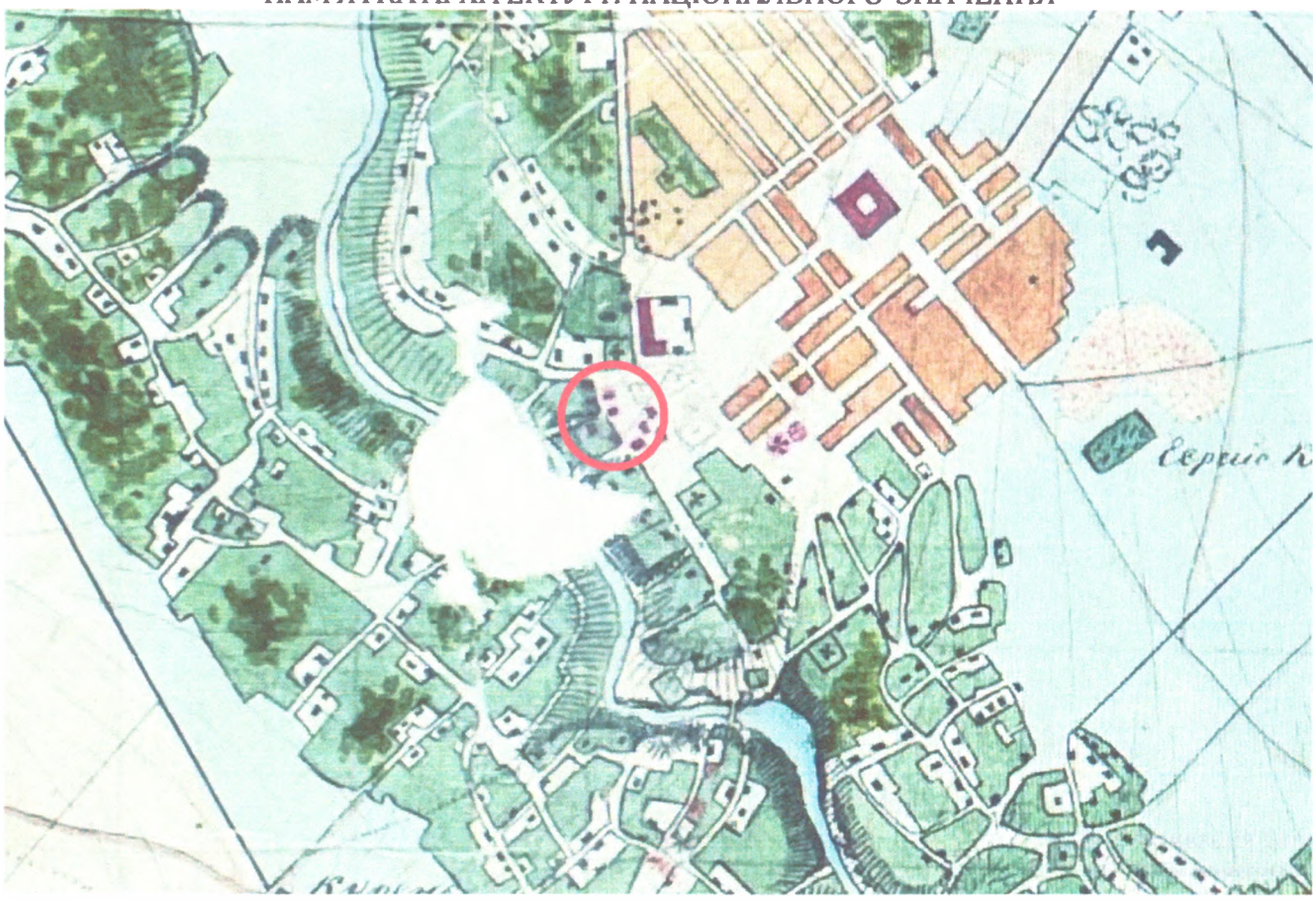

Рис. 4. Планъ околицъ мѣстечка Бѣлая Церковь Васильковскаго уѣзда. 1835. Фрагмент

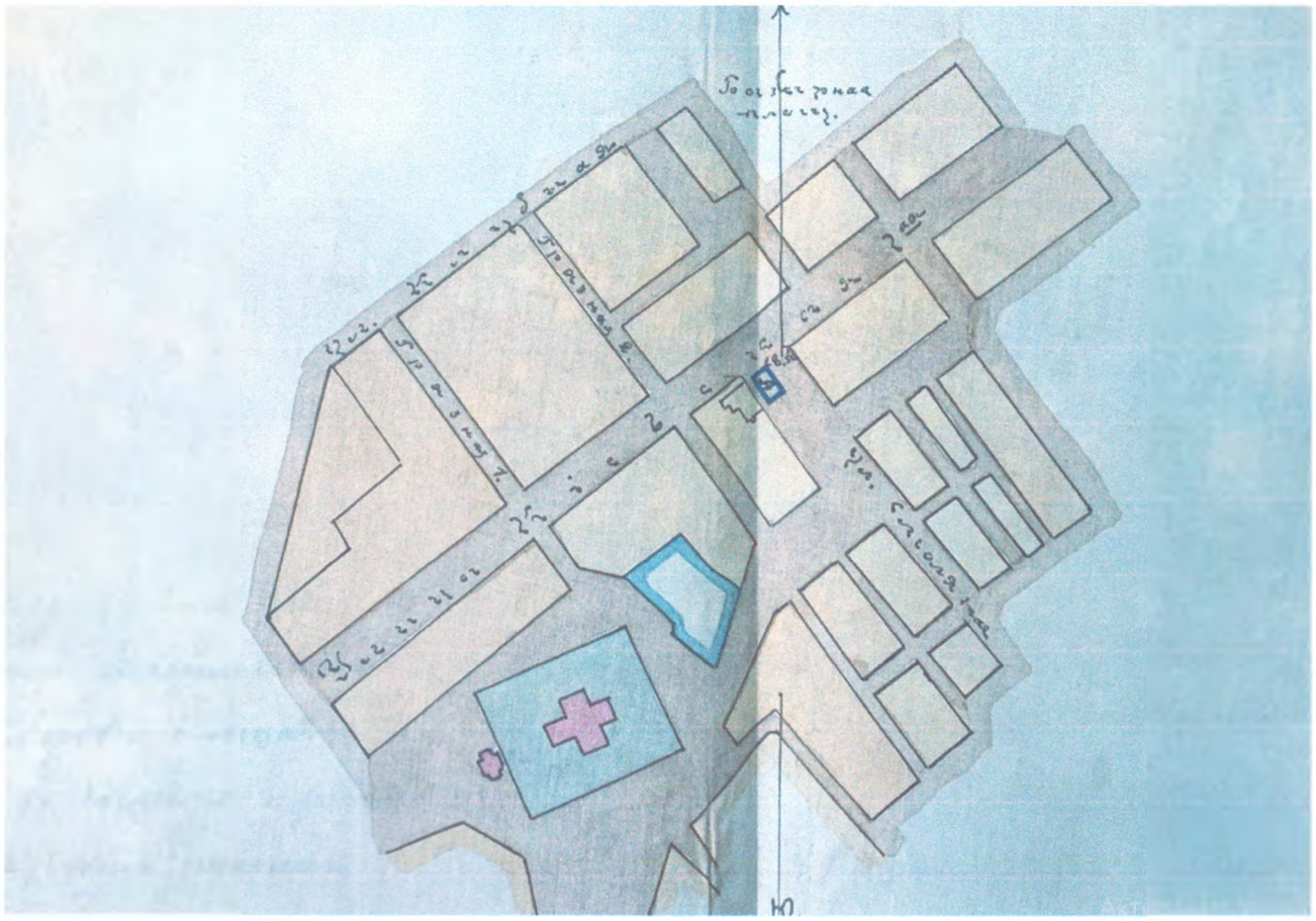

Рис. 5. Викопіювання з плану міста Біла Церква за 1916 (?)

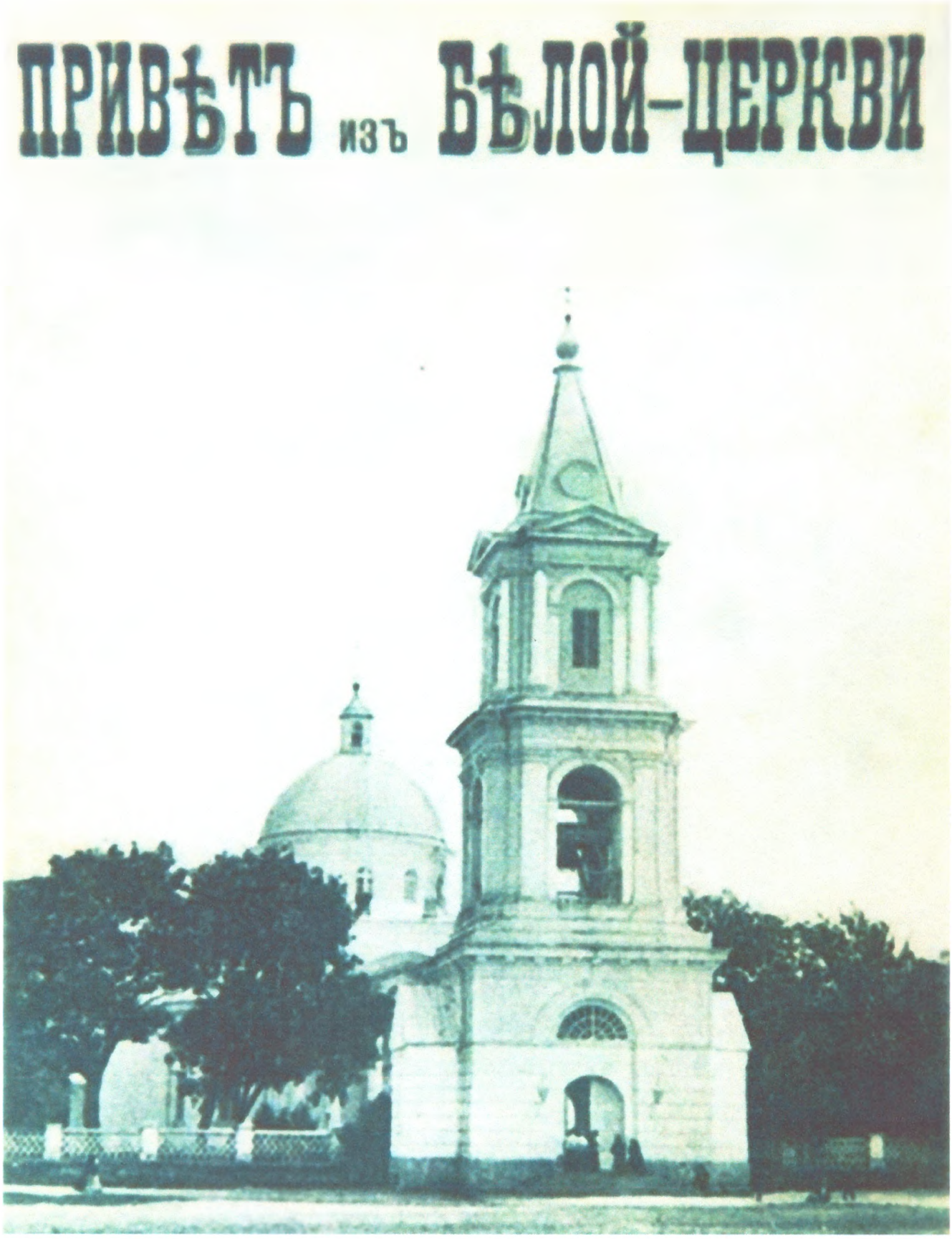

Рис. 6. Поштівка. Початок XX століття (?)

Рис. 7. Собор на честь Преображення Господнього. Фото. 4 вересня 1941 року

Рис. 8. Собор на честь Преображення Господнього. Фото. 1950-і роки (?)

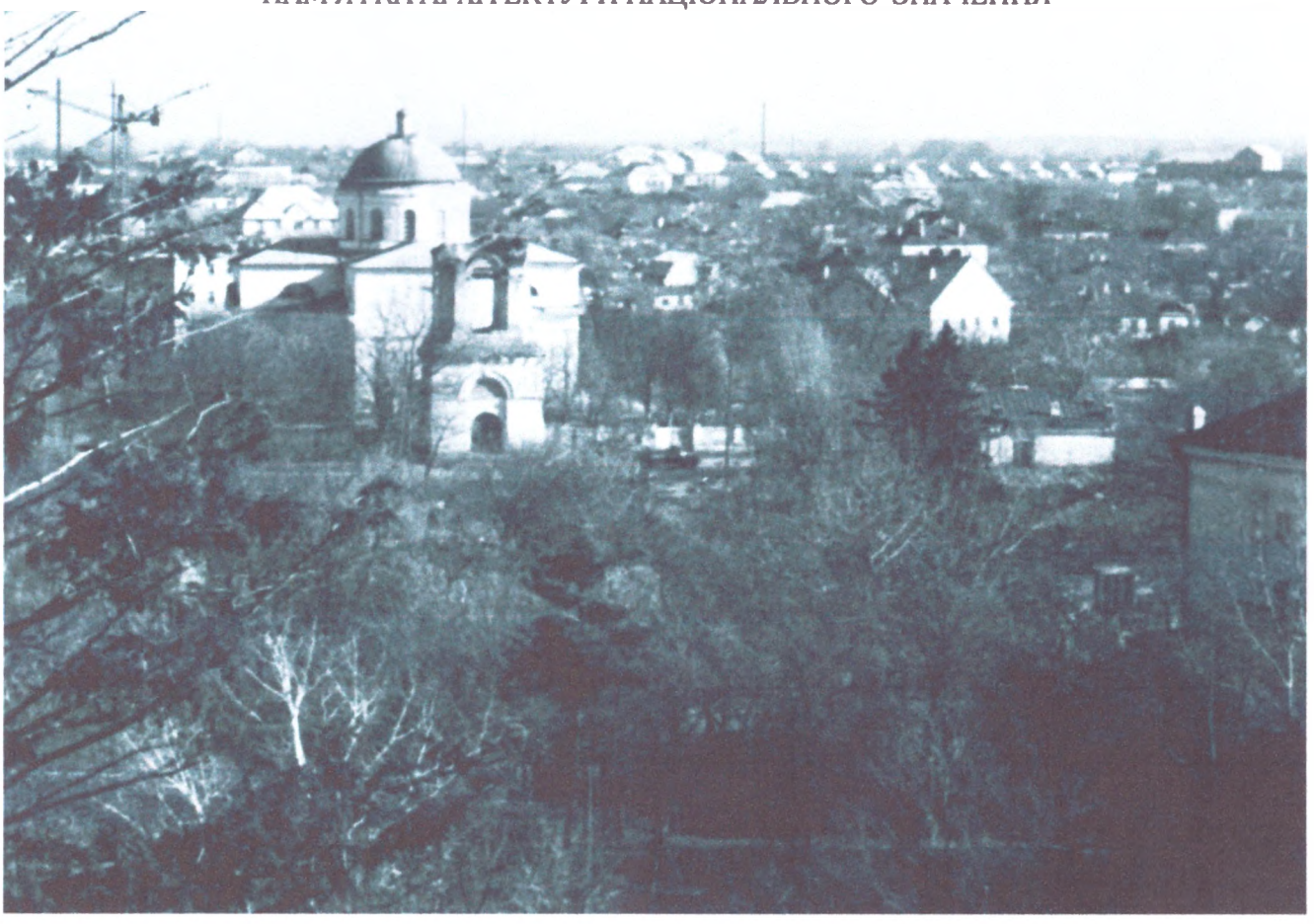

Рис. 9. Собор на честь Преображення Господнього. Фото.1955 рік

Рис. 10. Собор на честь Преображення Господнього. Фото. 1960-і роки (?)

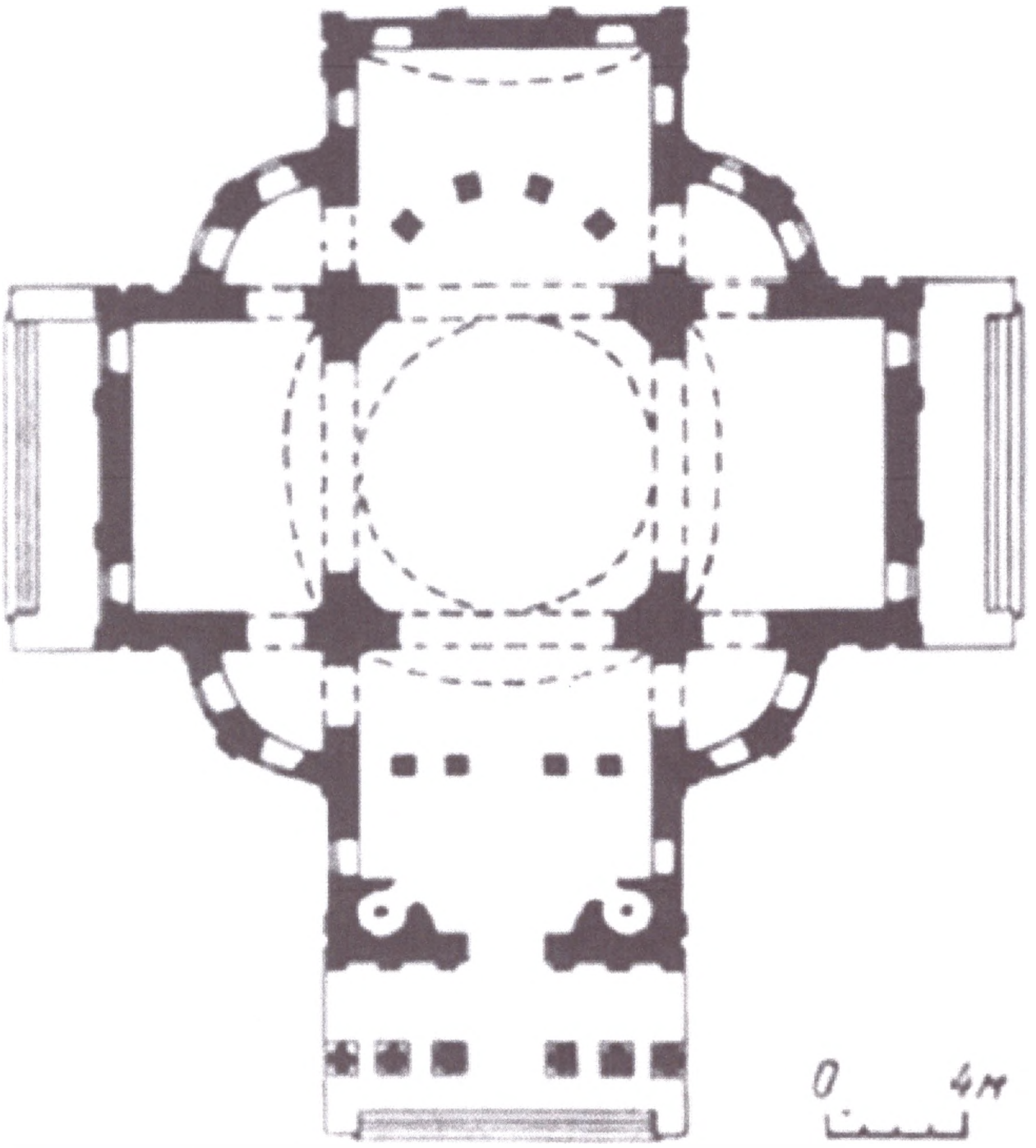

Рис. 11. Преображенський собор. План 1-го ярусу[***Джерело***: Памятники градостроительства и архитектуры Украинской ССР: ил. справ.-кат. : в 4 т. / Гос. ком. Укр. ССР по делам стр-ва, Укр. спец. науч.-реставрац. проект. ин-т, Науч.-исслед. ин-т теории, истории и перспектив. проблем совет. архитектуры ; гл. редкол.: Л. Н. Жариков (гл. ред.) [и др.]. - Киев : Будівельник, 1983 - 1986. – . – Т. 1 : Киев. Киевская область / авт. коллектив: А. А. Артемов [и др.] ; редкол. т.: Ю. С. Асеев (отв. ред.) [и др.]. 1983. С. 128

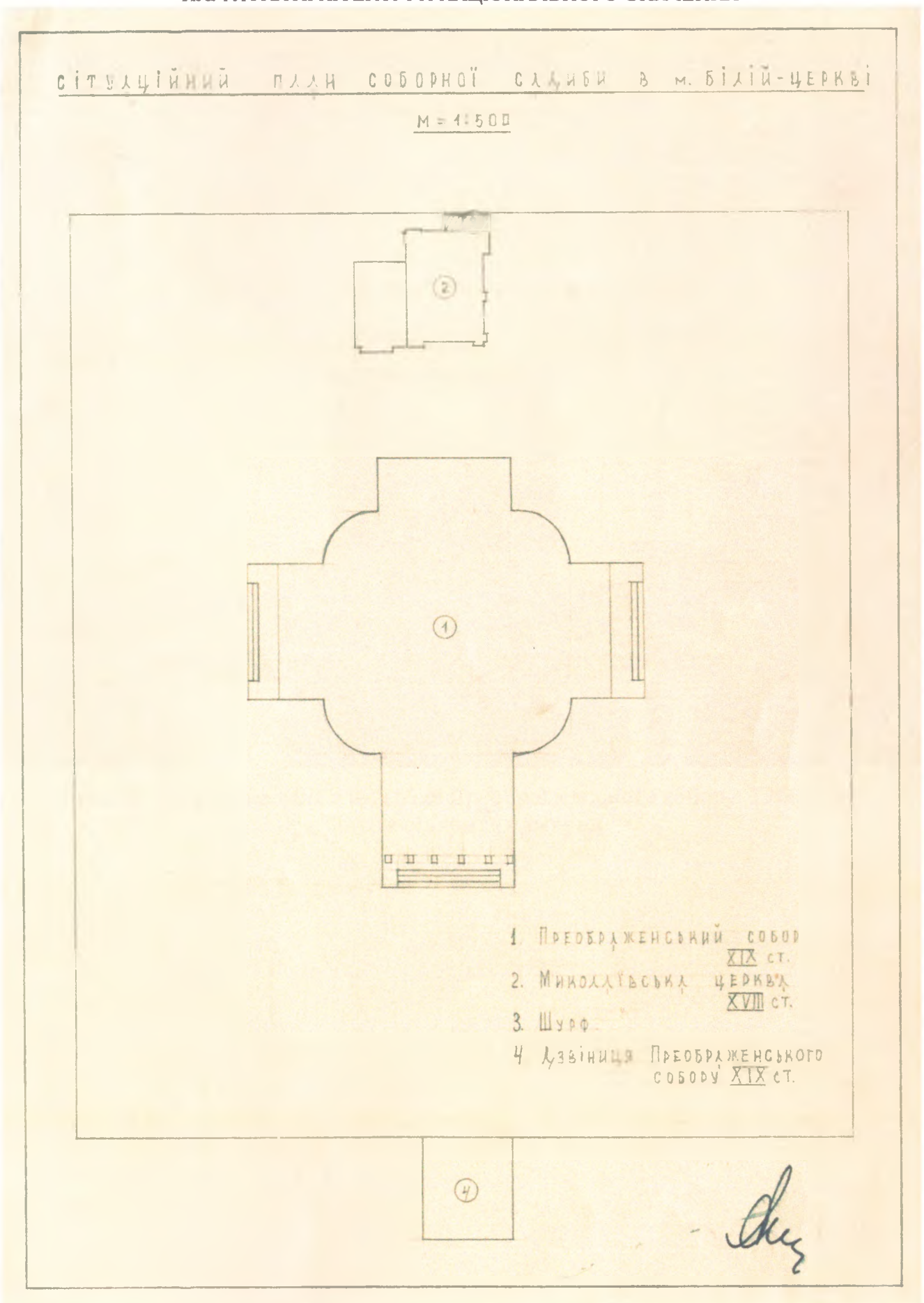

Рис. 12. Соборна садиба у м. Біла Церква [Київська область]: ситуац. план [Изоматериал]: креслення, масштаб 1:500, ватман. – [Б. м.: [б. в.], 19--]. – 1 арк.; 21х29 см [ДНАББ імені В. Г. Заболотного]

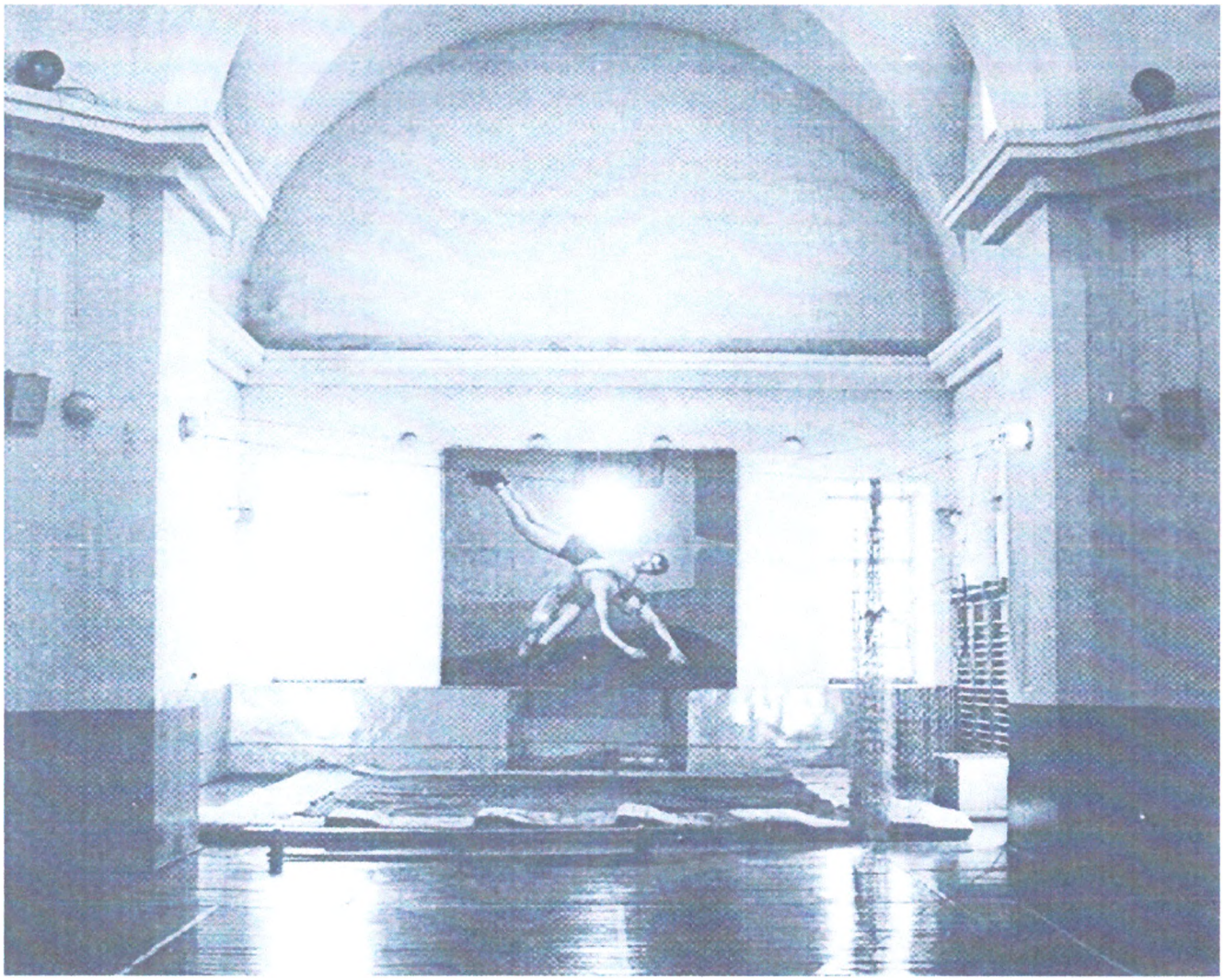

Рис. 13. Спортивна зала в інтер'єрі Преображенського собору. 1960 роки. Фото з відкритих джерел

Рис. 14. Спасо-Преображенський собор (1833-1839 рр.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської обл.: фрагмент фасаду [ДНАББ ім. В.Г.Заболтного. Фотонегатив / КиївНДІТІ Держбуду СРСР; фот. М. О. Грицай. - [Київ : б. в.] 1965. – 1 плівка ; 6х9 см]

Рис. 15. Спасо-Преображенський собор (1833-1839 рр.) на вулиці Гагаріна, 10 в м. Біла Церква Київської обл.: вид частини фасаду з апсидою [ДНАББ ім. В.Г.Заболтного. Фотонегатив / КиївНДІТІ Держбуду СРСР ; фот. М. С. Сопоцько. [Київ : б. в.], 1971. – 1 плівка; 6х6 см]

Рис. 16. Загальний вигляд собору. Фото Аліси Святини. 2023 рік

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

ДИПЛОМ
КАНДИДАТА НАУК

ДК №049100

видано

Ізотову

Анатолію Олександровичу

Рішення президії Вищої атестаційної комісії України від *12 листопада 2005* року (протокол № *28-08/8*

м. Київ

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

Рішенням спеціалізованої вченої ради
Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури Міністерства культури і туризму України
на підставі прилюдного захисту дисертації

Ізотову

Анатолію Олександровичу

присуджено науковий ступінь

КАНДИДАТА

архітектури

зі спеціальності

теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Голова спеціалізованої вченої ради

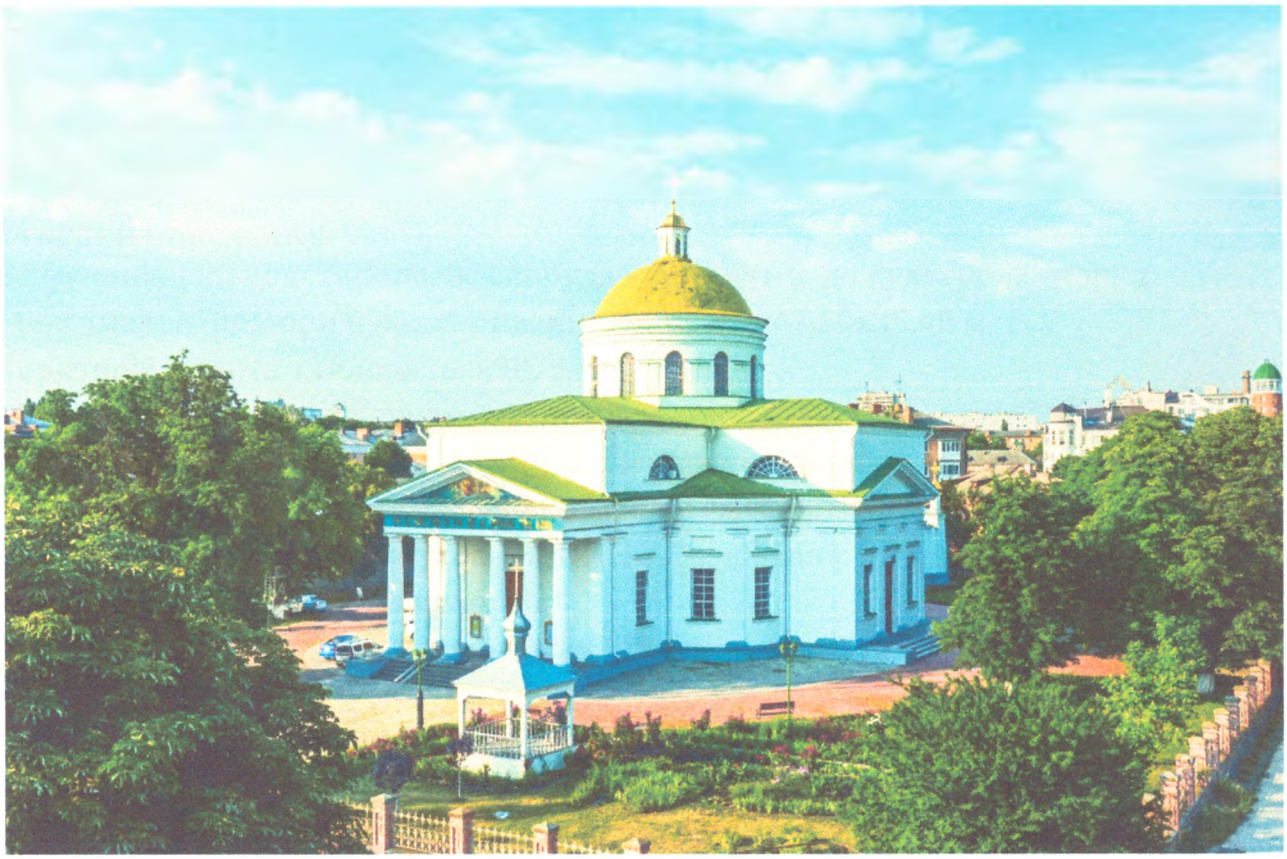
Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

ДК №049100

СОБОР НА ЧЕСТЬ ПРЕОБРАЖЕНИЯ ГОСПОДНЯГО.
ПАМ'ЯТКА АРХІТЕКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ

АКТ СТАНУ ЗБЕРЕЖЕННЯ

пам'ятка архітектури національного значення

СОБОР НА ЧЕСТЬ ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЬОГО

Київська область, м. Біла церква,
вулиця Млинова, будинок 10 літ. А-2

м. Біла Церква – 2023

АКТ
стану збереження

«28» листопада 2023 р. № 1

Найменування об'єкта
Преображенський собор *(згідно з Постановою Ради Міністрів Української РСР від 24 серпня 1963 р. № 970 «Про впорядкування справи обліку та охорони пам'ятників архітектури на території Української РСР»)*
Собор на честь Преображення Господнього *(рекомендована)*

Загальний стан
- ☐ добрий
- ☒ **задовільний**
- ☐ незадовільний
- ☐ аварійний

Стислий опис стану
За функціональною типологію споруда відноситься до культових споруд.
Максимальні розміри будівлі у плані становлять 47,20х35,45 м.
Територія об'єкта становить 0,9075 га.
Максимальна висота споруди становить 29,20 м.
Споруда зведена в стилі класицизм, з елементами бароко у плані хрестоподібна, на невеликому підвалі, цегляна, тинькована по фасадним площинам, та з розписами приміщення інтер'єру. Покрівля металева, фарбована.
Тип планування хрестово-купольне.
Фундаменти стрічкові з тесаного каменю правильної та неправильної форми на дерев'яних палях
Потребують окремого обстеження.
Цоколь різнорівневий, обмазаний бітумом, виділений архітектурно і в кольорі (чорний).
Загальний технічний стан задовільний.
Вимощення плитки по типу ФЕМ. Полотно вимощення з численними просадками. Між плитками активно проростає рослинність.
Загальний технічний стан незадовільний.
Зовнішні стіни цегляні, оштукатурені ремонтним товстошаровим цементним тиньком. Пофарбування білого кольору. Тиньк пронизаний волосяними різнонаправленими тріщинами.
Загальний технічний стан незадовільний.
Внутрішні стіни цегляні, тинькувані, та розписані. Фіксуються ділянки розписів зі здуттям фарби через перезволожену підоснову. Стіни підвальних приміщень у відкритій змішаній перезволоженій кладці.
Загальний технічний стан стін задовільний, підвалу – незадовільний.
Перегородки та стовпи цегляні, тинькувані та розписані
Загальний технічний стан задовільний.
Перекриття цегляне склепіння
Загальний технічний стан задовільний.

Підлоги паркет, дошки. Фіксуються металеві фігурні грати в підлозі
Загальний технічний стан задовільний.

Стелі склепінчасті, розписані. Фіксуються не значні ділянки із замоканням розпису через колишні протікання покрівлі
Загальний технічний стан задовільний.

Конструкції даху дерев'яні. Зафіксовані плями від протікання покрівлі.
Загальний технічний стан задовільний.

Покрівля металева, пофарбована.
Загальний технічний стан задовільний

Інженерне забезпечення електропостачання та електроосвітлення, водопровід, каналізація, газопровід та місцеве опалення. Інженерні мережі не обстежувались.
Потребує окремого інженерного обстеження.

Збереження автентичності об'єкта:

- ☐ повністю
- ☐ Частково втрачений
- ☐ 1 % – 20 % втрат
- ☒ 21 % – 50 % втрат
- ☐ 51 % – 80 % втрат
- ☐ 81 % – 99 % втрат
- ☐ повністю втрачений

Опис перебудов, втрат та історичних нашарувань

1884-1887 роки. Встановлені подвійні вікна і двері замість одинарних.

1902 рік. Встановлено чотири печі для обігріву і влаштували внутрішній дерев'яний тамбур.

Після 1917 року. Розібрано портики.

1941 рік. Собор пошкоджено в результаті влучання бомби. Склепіння було зруйноване і виникла пожежа. Зазнала значних втрат дзвіниця, яка розташувалась перед головним входом до собору.

1956 рік. Ремонтні роботи по собору.

1960-і роки. Демонтаж дзвіниці.

1973 рік. Реставраційні роботи із пристосуванням споруди під спортивний зал за проектом архітектора О.А. Граужиса.

1994 рік. Початок реставрації та відновлення інтер'єру храму.

1998 рік. Для іконостасу написані ікони у давньоруському стилі. Відтворено шестиколонний портик на західному фасаді храму. Відтворені хори.

Наявність інженерних мереж та інженерного обладнання на території об'єкта

Не обстежувались.

Інформація про геологічні дослідження (за наявності)

Відсутні.

ПІДПИСИ

Розробник:
ТОВ «Реставраційно-технологічний центр»

Директор **Аліса СВЯТИНА**

Магістр мистецтвознавства,
кандидат архітектури **Анатолій ІЗОТОВ**

від Власника

Міський голова **Геннадій ДИКИЙ**

Посадова особа органу охорони культурної спадщини, повноваження якого поширюється на територію розміщення відповідного об'єкта

Директор
Департаменту культури та туризму
Київської обласної державної адміністрації **Анна КУЦЕНКО**

Дата складання

28 листопада 2023 р.

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

ДИПЛОМ
КАНДИДАТА НАУК

ДК №049100

видано

Ізотову

Анатолію Олександровичу

Рішення президії Вищої атестаційної комісії України від *12 листопада 2008* року (протокол № *28-08/8*)

м. Київ

ВИЩА АТЕСТАЦІЙНА КОМІСІЯ УКРАЇНИ

Рішенням спеціалізованої вченої ради *Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури Міністерства культури і туризму України* на підставі прилюдного захисту дисертації

Ізотову

Анатолію Олександровичу

присуджено науковий ступінь

КАНДИДАТА

архітектури

зі спеціальності

теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Голова спеціалізованої вченої ради

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

ДК №049100

МАТЕРІАЛИ ФОТОФІКСАЦІЇ

пам'ятка архітектури національного значення

СОБОР НА ЧЕСТЬ ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЬОГО

Київська область, м. Біла церква,
вулиця Млинова, будинок 10 літ. А-2

м. Біла Церква – 2023

МАТЕРІАЛИ ФОТОФІКСАЦІЇ
(листопад 2023 року)

1. Фото загального вигляду 42

2. Фото об'єкта в контексті (навколишньому середовищі) 44

3. Фото найбільш цінних (характерних) елементів об'єкта 46

4. Фото інтер'єрів 47

5. Фото загроз (дії негативних чинників) 62

СОБОР НА ЧЕСТЬ ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЬОГО.
ПАМ'ЯТКА АРХІТЕКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗНАЧЕННЯ

1. Фото загального вигляду

Фото 1.1. Загальний вид собору. Вигляд із заходу. Фото Аліси Святини.

Фото 1.2. Загальний вид південного фасаду. Фото з відкритих джерел.

Фото 1.3. Загальний вид північного фасаду. Фото з відкритих джерел.

Фото 1.4. Загальний вид собору. Вигляд із заходу. Фото з відкритих джерел.

2. Фото об'єкта в контексті (навколишньому середовищі)

Фото 2.1. Загальний вигляд собор. Вигляд з пташиного лету.
Фото з відкритих джерел.

Фото 2.2. Загальний вигляд собор з півдня разом із прилеглою територією.
Фото Аліси Святини.

Фото 2.3. Загальний вигляд прилеглої території до північної частини собору. Вигляд із південного сходу . Фото Аліси Святини.

Фото 2.4. Загальний вигляд прилеглої території до південної частини собору. Вигляд із заходу . Фото Аліси Святини.

3. Фото найбільш цінних (характерних) елементів об'єкта
(також див. розділ 4)

Фото 3.1. Загальний вигляд собору. Об'ємно-просторові характеристики об'єкта. Вигляд із південного заходу. Фото Аліси Святини.

Фото 3.2. Загальний вигляд собору. Об'ємно-просторові характеристики об'єкта. Вигляд з пташиного лету. Фото з відкритих джерел.

4. Фото інтер'єрів

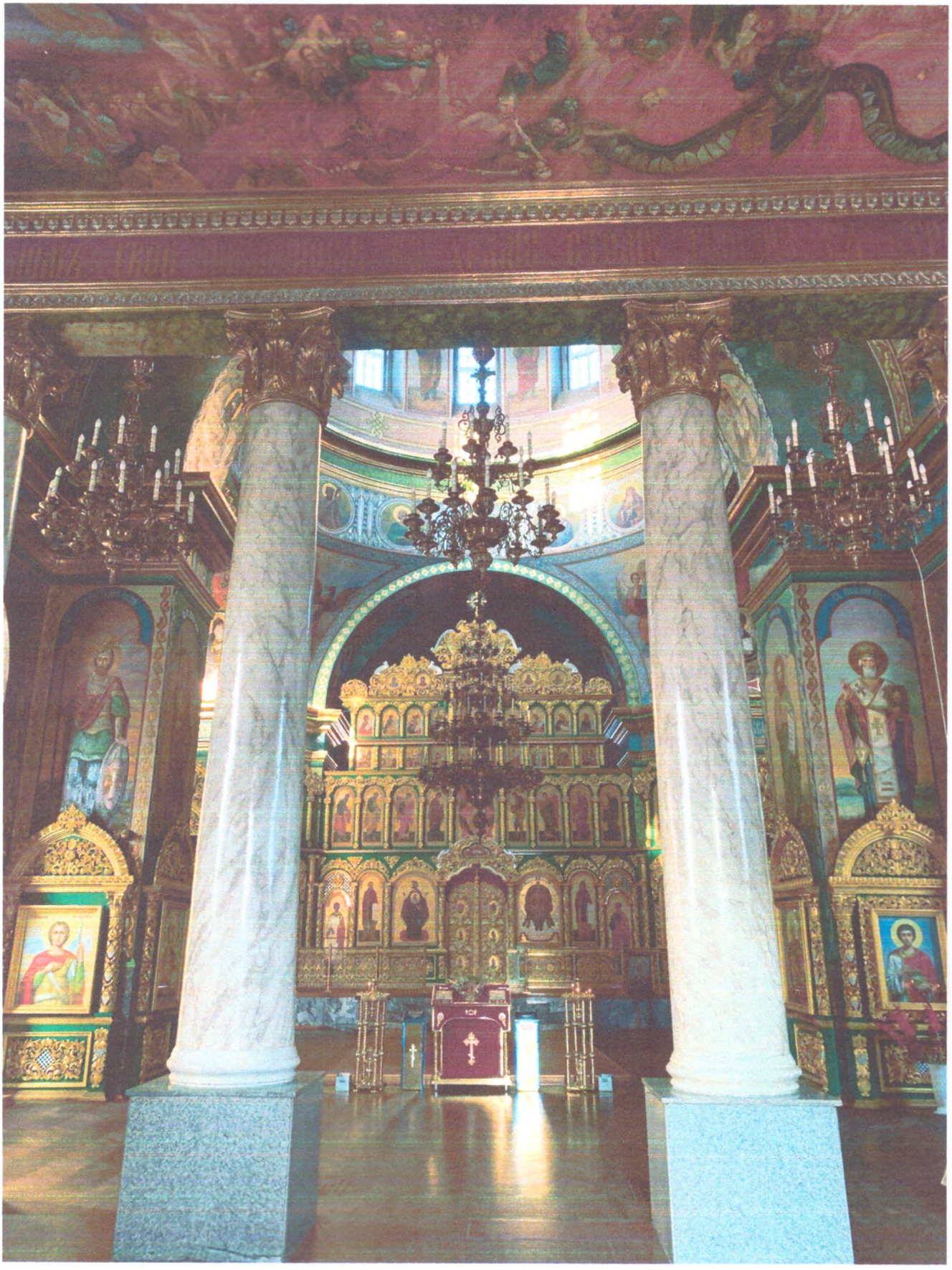

Фото 4.1. Іконостас та колонний вхід притвору. Фото Аліси Святини.

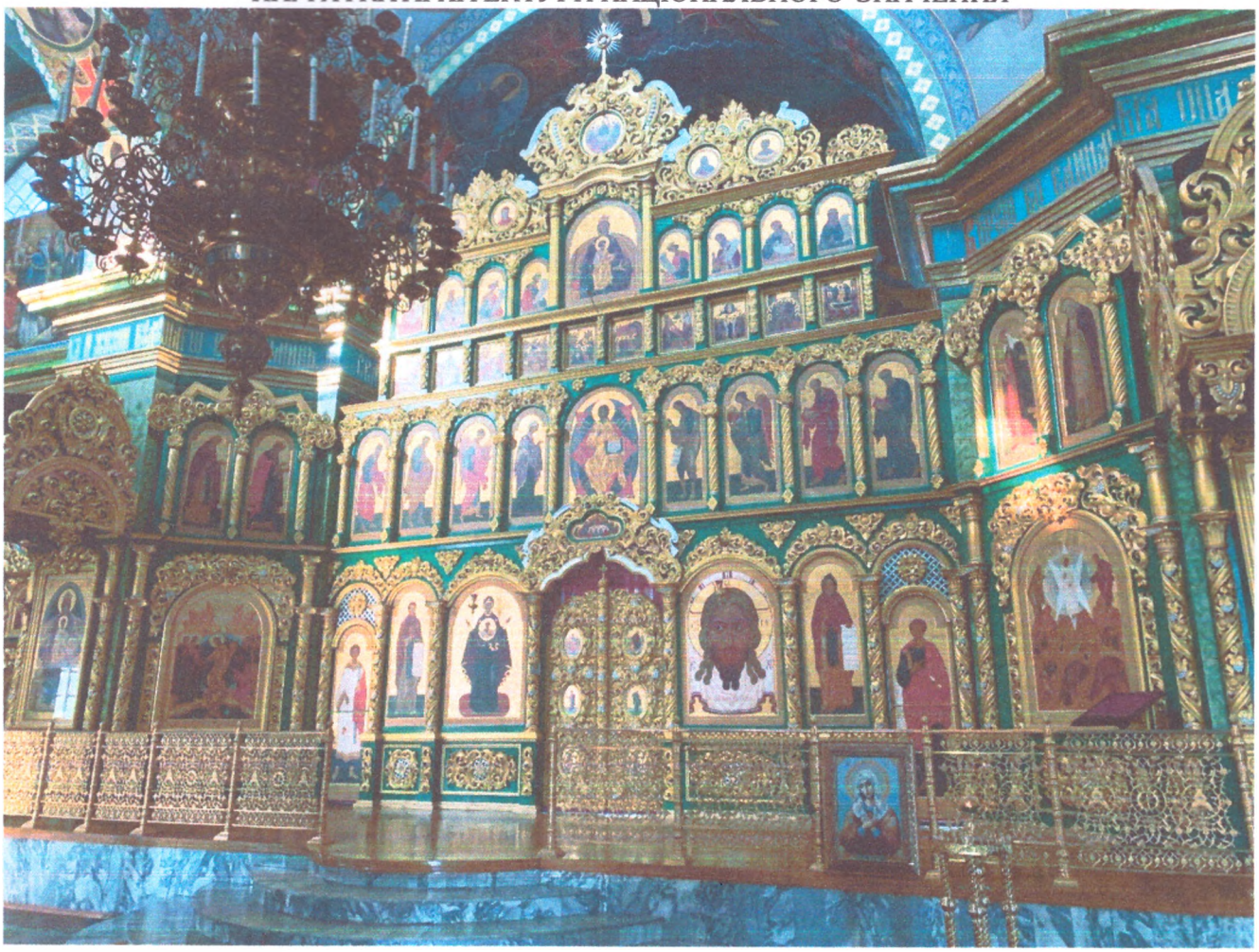

Фото 4.2. Іконостас після реставрації 90-х р. XX ст . Фото Аліси Святини.

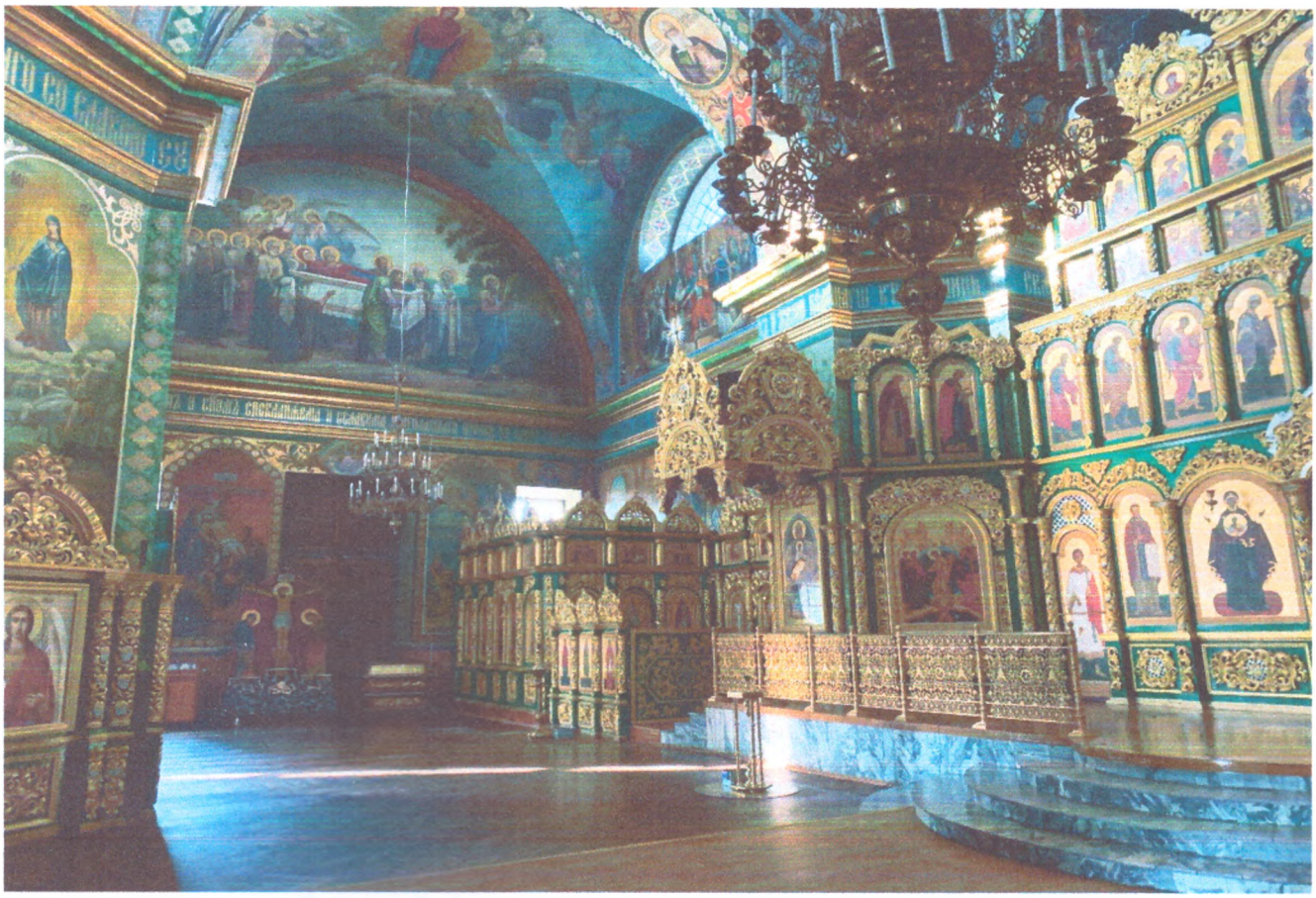

Фото 4.3. Розписи стінових площин та стелі середнього храму. Фото Аліси Святини.

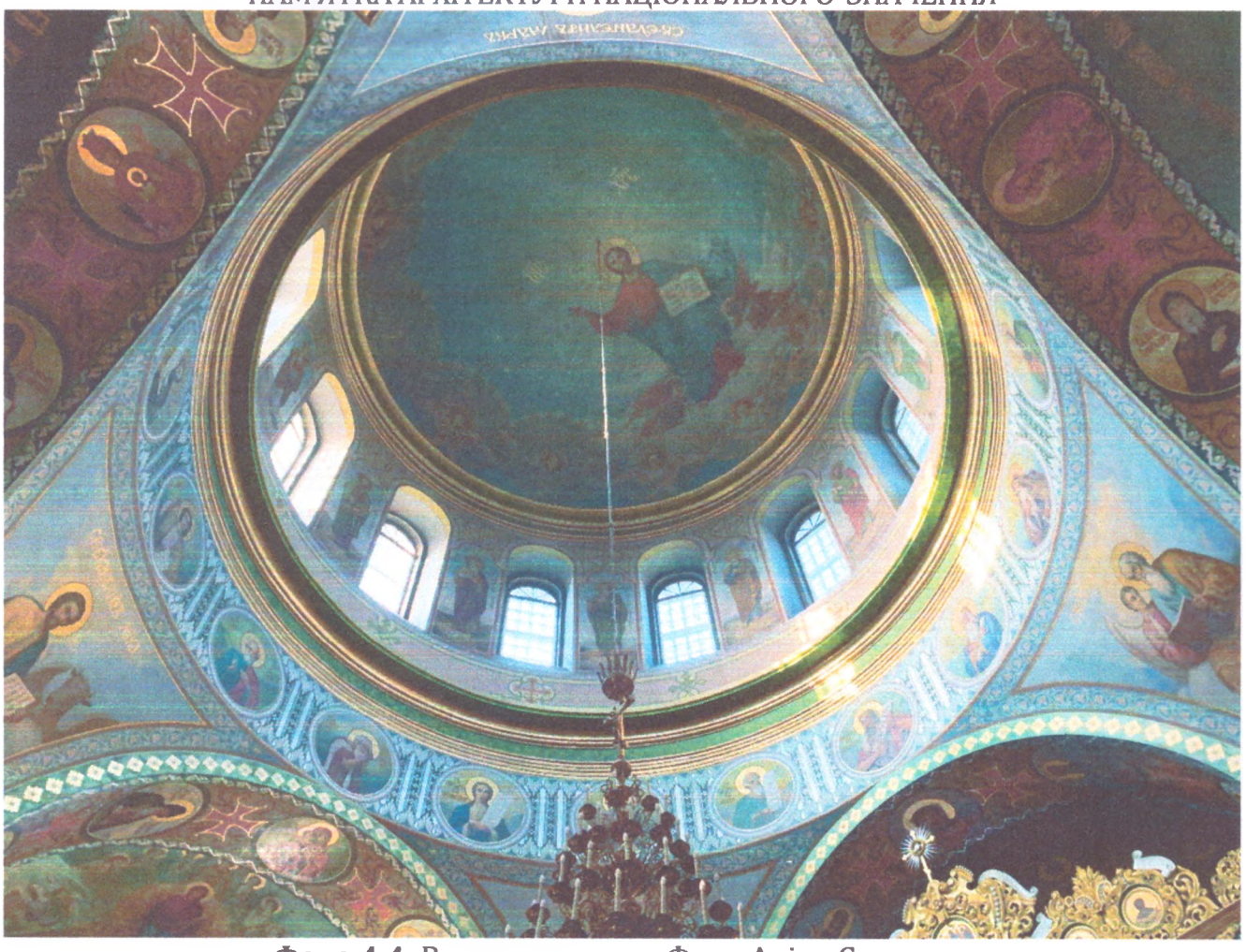

Фото 4.4. Розписи купола. Фото Аліси Святини.

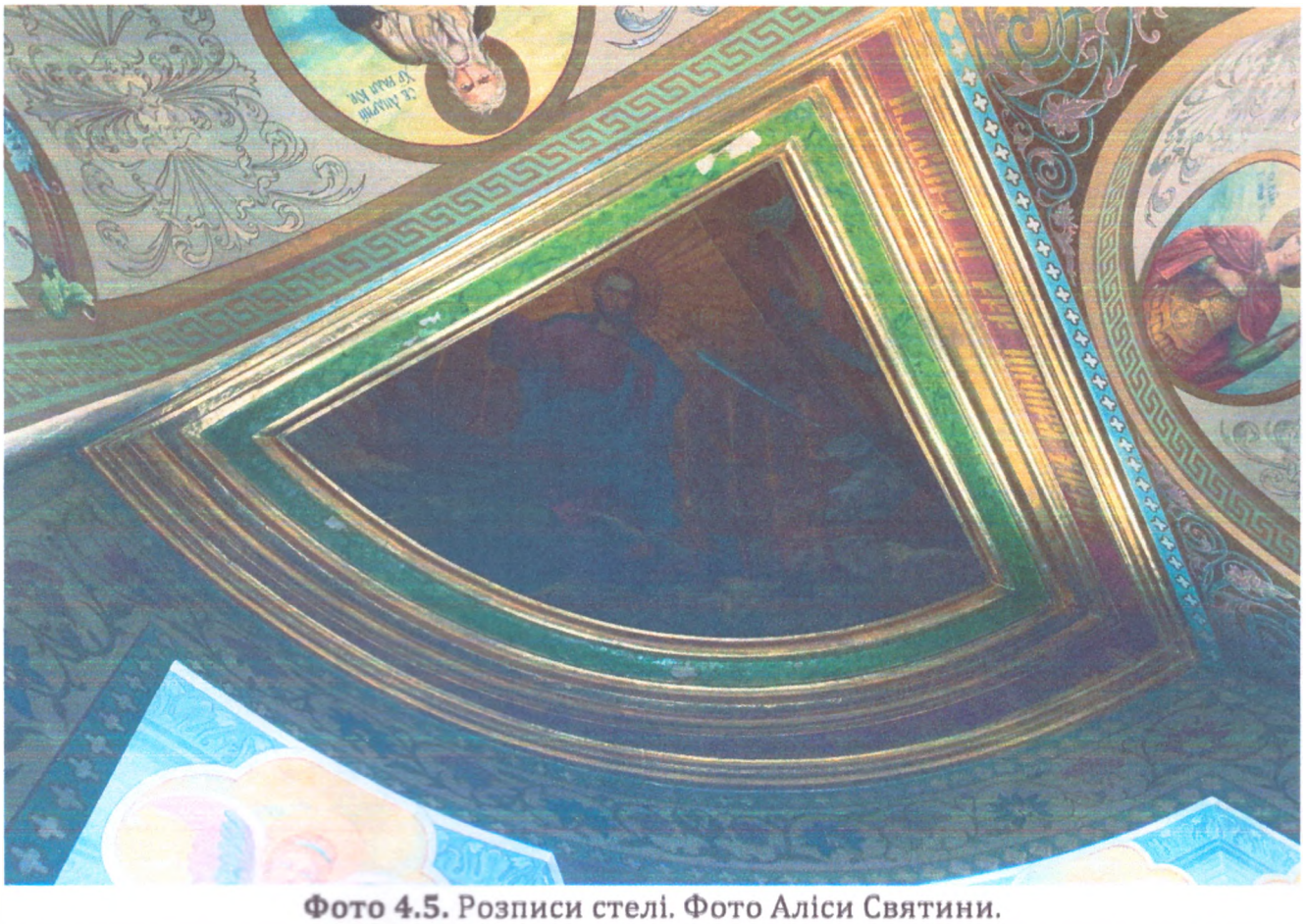

Фото 4.5. Розписи стелі. Фото Аліси Святини.

Фото 4.6. Розписи стінових площин та стелі . Фото Аліси Святини.

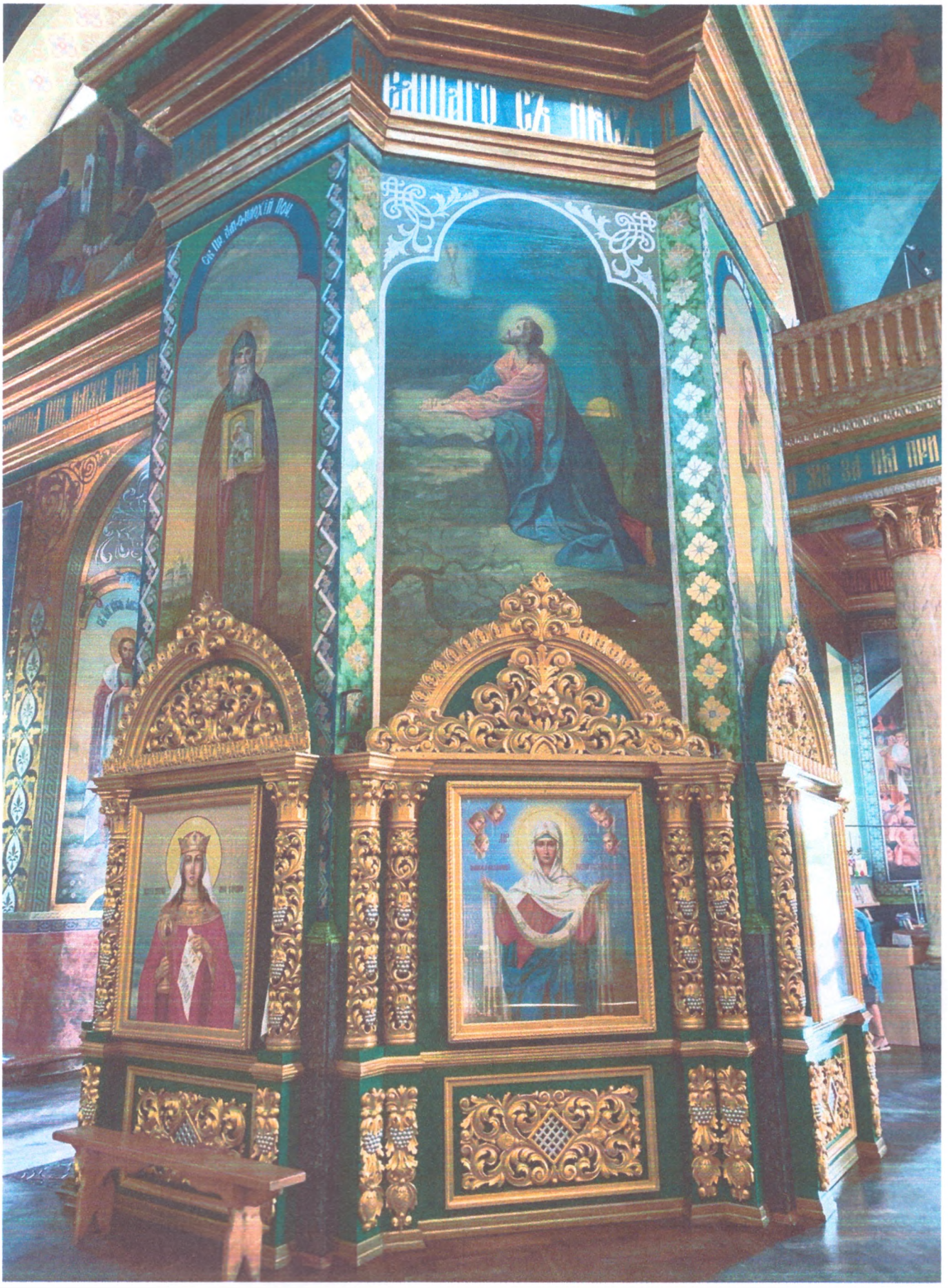

Фото 4.7. Розписи колон. Фото Аліси Святини.

Фото 4.8. Люстра середнього храму. Фото Аліси Святини.

Фото 4.9. Середня частина храму. Фото Аліси Святини.

Фото 4.10. Стеля середньої частини храму. Фото Аліси Святини.

Фото 4.11. Розписи стелі в притворі . Фото Аліси Святини.

Фото 4.12. Притвор з колонами . Фото Аліси Святини.

Фото 4.13. Вигляд на середню частину храму з балкону другого поверху . Фото Аліси Святини.

Фото 4.14. Гвинтові металеві міжповерхові сходи . Фото Аліси Святини.

Фото 4.15. Вхід на гвинтові сходи правого крила притвору .
Фото Аліси Святини.

Фото 4.16. Вхід на гвинтові сходи лівого крила притвору .
Фото Аліси Святини.

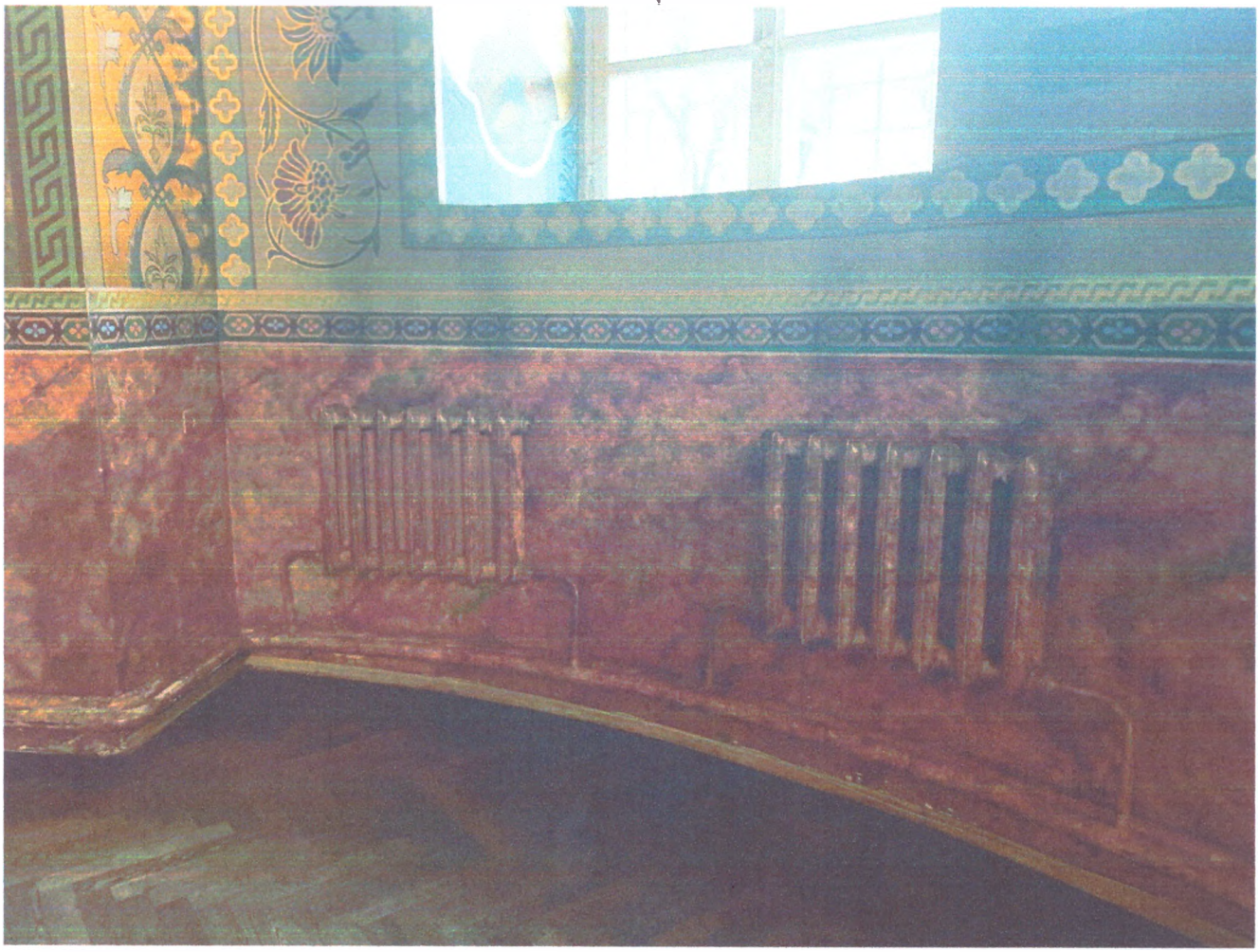

Фото 4.17. Система опалення середньої частини храму . Фото Аліси Святини.

Фото 4.18. Вхід до підвалу з середньої частини храму . Фото Аліси Святини.

Фото 4.19. Меморіальна дошка. Південна стіна біля іконостаса.
Фото Аліси Святини.

Фото 4.20. Металеві віконні грати . Фото Аліси Святини

Фото 4.21. Металеві грати продухів в підлозі середньої частини храму. Фото Аліси Святини.

Фото 4.22. Змішана кладка стін підвальних приміщень. Фото Аліси Святини.

5. Фото загроз (дії негативних чинників)

Фото 5.1. Просадка полотна вимощення. В щілинах між плитками проростає рослинність. Фото Аліси Святини

Фото 5.2. Розтріскування гранітних плит горизонтальних площадок зовнішніх сходів. Фото Аліси Святини

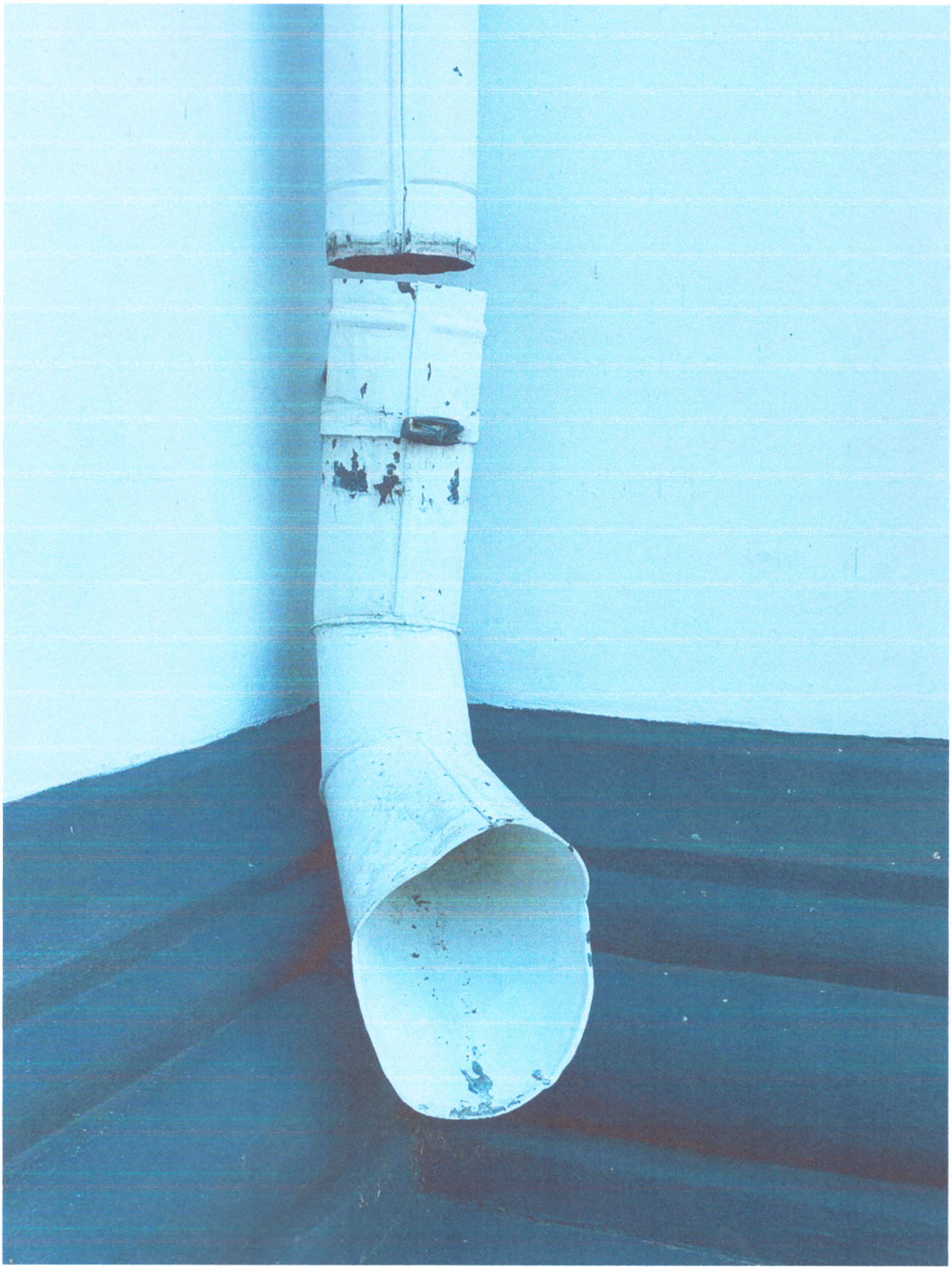

Фото 5.3. Зламані існуючі труби системи водовідведення з даху.
Фото Аліси Святини

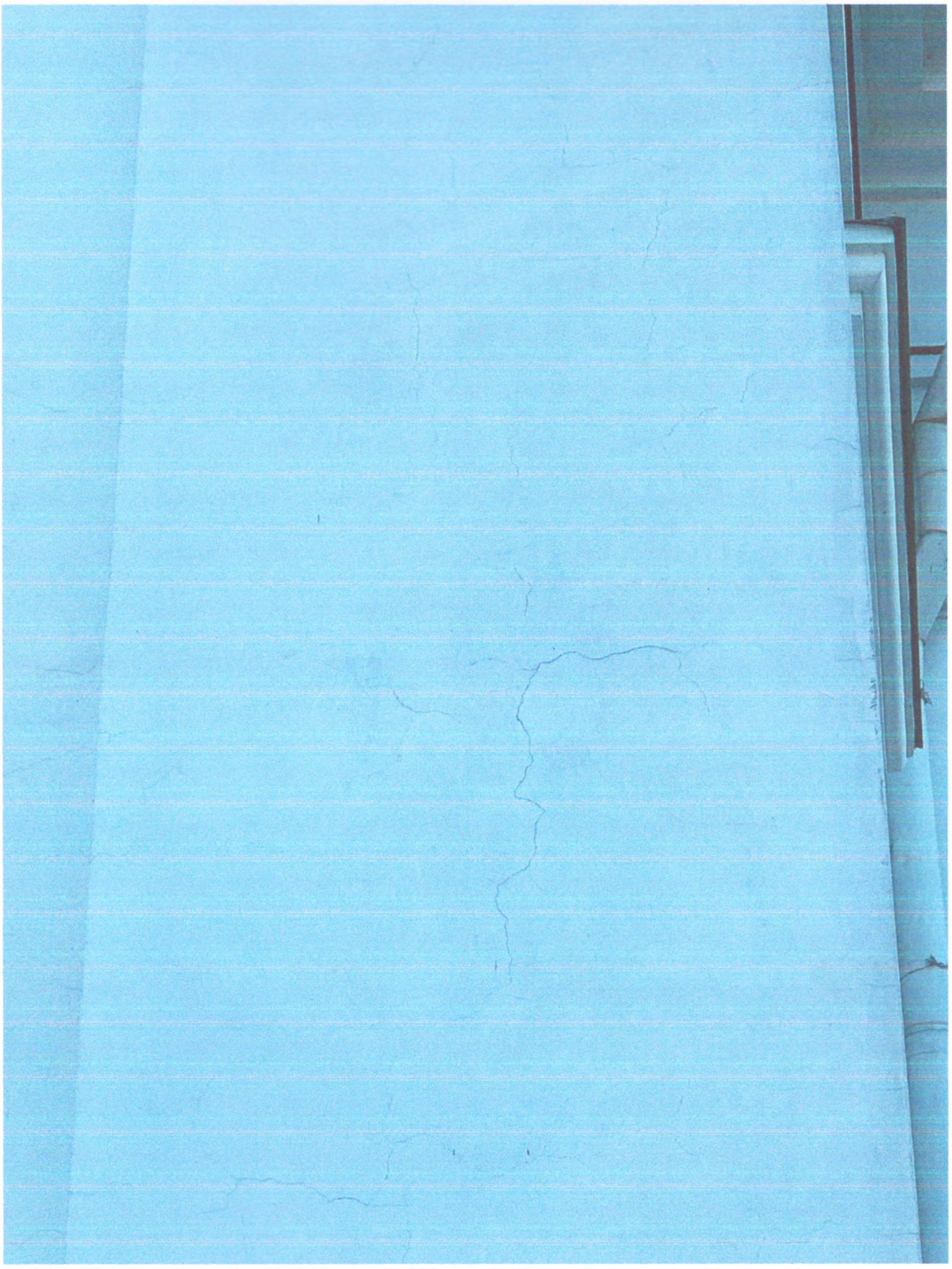

Фото 5.4. Штукатурка фасадних площин пронизана волосяними різнонаправленими тріщинами. Штукатурка ремонтна, цементна, товстошарова. Фото Аліси Святини

Фото 5.5. Вимивання фарби з вінцевого карнизу. Фото Аліси Святини

Фото 5.6. Високе завершення труб системи водовідведення спричинює насиченню вологою цоколю. Фото Аліси Святини.

Фото 5.7. Затікання води з даху в кутові частини багатопрофільного вінцевого карнизу. Фото Аліси Святини

Фото 5.8. Затікання води на сходову площадку центрального колонного портика. Фото Аліси Святини.

Фото 5.9. Лущення фарби підкупольної площини на ділянках з колишнім протіканням покрівлі. Фото Аліси Святини.

Фото 5.10. Розтріскування тіла колони притвору. Фото Аліси Святини.

Фото 5.11. Деформація розписів через перезволожену підоснову.
Фото Аліси Святини.

Фото 5.12. Деформація розписів через перезволожену підоснову.
Фото Аліси Святини

Фото 5.13. Перезволожені стінові площини та стеля підвальних приміщень. Фото Аліси Святини

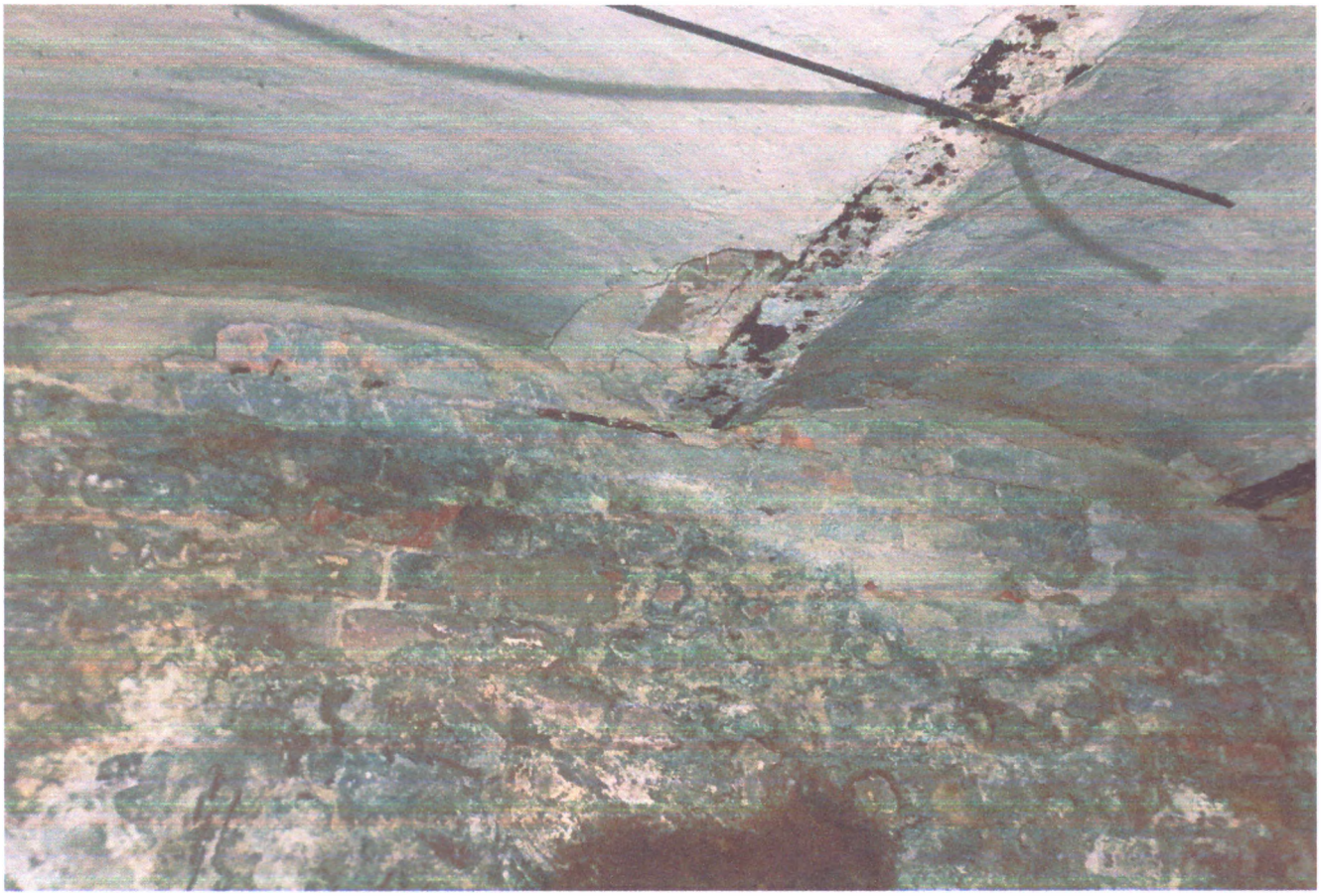

Фото 5.14. Перезволожені стінові площини та стеля підвальних приміщень. Фото Аліси Святини